

Kohtuutalouden vaihtoehto

**Talousajattelun uusi aika nousemassa
globaalien kriisien keskeltä**

Susanna Myllylä

Sisälllys

ALUKSI: Suomi ei ole saari.....	3
1. MIKSI KOHTUUTALOUSAJATTELU ON PINNALLA?.....	4
Kohtuutalous ja EU.....	4
Älä ammu viestintuojaa.....	6
Irtikytkennän fantasia.....	8
2. MISTÄ KOHTUUTALOUDESSA ON KYSE?.....	10
Häiritsevä käsite, mutta etenee ihmisten mielissä.....	10
Tieteidenvälinen keskustelu luo tärkeää kertomusta.....	14
Hyppy suoraan taantumaan?.....	17
3. MITEN KOHTUUTALOUTEEN PÄÄSTÄÄN?.....	20
Agendan sisältöjä.....	20
Z- ja alfa-sukupolvien taloudellinen vaikutusvalta.....	27
Kehittyvä taloushybridi?.....	28
Vipuvaikutuksia ja kysymyksiä.....	31
4. LOPUKSI.....	38
5. LÄHTEET.....	40

ISBN 978-952-65133-3-1

Aluksi: Suomi ei ole saari

Kestävyytieteilijöiden viimeaikaiset ”madonluvut” maapallon ekologisesta tilasta ovat pysäyttävät. Laaja-alaisen tieteellisen tiedon perusteella tarvitaan globaalitalouden korjausliike, mistä Suomikaan ei ole eristyksissä. Tähän on etenkin kaksi syytä.

Ensinnäkin, meidän suomalaisten ekologinen jalanjälki on yksi maailman suurimmista. Tästä kertoo hyvin niin kutsuttu ylikulutuspäivä, joka on laskennallisesti se päivä, jona ihmisten ekologinen jalanjälki ylittää maapallon kyvyn käsitellä fossiilisten polttoaineiden käytön aiheuttamia kasvihuonekaasupäästöjä ja tuottaa uusiutuvia luonnonvaroja. Tänä vuonna suomalaisten päivä koitti jo maaliskuussa, kun muun maapallon väestön päivä tulee elokuussa.

Toiseksi, monet käynnissä olevat, ja myös oven takana odottavat, kriisit ylettyvät arkeemme ylittävin tavoin. Harva osasi ennakoida, minkälaisen ketjureaktion Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan aiheutti Euroopan yhteiskunnille ja niiden eri sektoreille. Tai miten ilmastonmuutoksen vaikutukset alkavat valjeta vähitellen myös meillä muuallakin kuin Pohjois-Suomessa. Kansalaiset ovat valtion- ja globaalitalouden jyrkkien heilahdusten tai ”shokkien” passiivinen, vastaanottava osapuoli – sen sijaan, että yhteiskunnan rakenteet mahdollistaisivat aktiivisemmän osallisuuden myös talouselämään liittyviin kysymyksiin. Suomeen on tullut uusia ilmiöitä, kuten energiaköyhyys, missä kansalaisten varoista kuluu suhteeton osa energiakustannuksiin.

Miten siis voimme muuttaa nykyistä talouttamme niin, että se toimii kaikille yhdenvertaisemmin ja rajoittaa vaikutustamme planeettaan? Viime vuosina kohtuutalousajattelu on noussut haastamaan vahvemmin uusliberalistista talouspolitiikkaa. Kohtuutaloudesta käydäänkin nyt varsin laajaa ja vilkasta keskustelua: pelkästä valtavirtaisen talouden kasvukriitistä on lähdetty etsimään intensiivisemmin muutospolkuja kestävämpään talouteen. Kyse on pohjimmiltaan radikaalista poliittisesta, taloudellisesta ja sosiaalisesta liikkeestä, joka on koonnut yhteen tieteilijöitä ja kansalaisjärjestöjä, ja jossa pyritään hahmottamaan demokraattista, ylisukupolvista yhteiskunnallista muutosta. Läpileikkaavana tekijänä on ihmisten sosiaalisen ja taloudellisen tase-arvon vahvistaminen ekologisen kestävyuden raameissa, ja ytimessä kysymys: miten voitaisiin tavoitella hyvää elämää uudella yhteiskunnan logiikalla?

Tämä yleistajuisesti aiheen esittelyksi tarkoitettu raportti on ensimmäinen julkaisu vuoden 2022 lopulla alkaneesta **Kolmannen tien kohtuutalous -tutkimushankkeesta**. Tavoitteena on tarkastella kohtuutaloutta systeemitason muutosten kautta ja hahmottaa myös polkuja, ellei visiota, suomalaisen kohtuutalouteen. Nyt ensimmäisessä raportissa kartoitetaan kohtuutalousidean lähtökohtia ja esitetään alustavasti sen ehdottamia polkuja muutokseen. Jatkoraporteissa syvennetään valikoituja aihepiirejä.

Hankkeen ohjausryhmään kuuluvat Tuomas Kuhmonen, Seppo Kääriäinen, Pauliina Maukonen, Pekka Perttula ja Mikko Tirola. Kiitän heitä arvokkaista näkökulmista hankkeen aikana.

Valkeakoskella, 11. kesäkuuta 2023

Susanna Myllylä

1. Miksi kohtuutalousajattelu on pinnalla?

Toukokuussa 2023 järjestettiin Euroopan parlamentissa Brysselissä merkittävä konferenssi, jossa oli 7000 osallistujaa paikan päällä ja etänä. Sen järjestäjinä oli 20 Euroopan parlamentin jäsentä viidestä eri poliittisesta ryhmästä puhemies Roberta Metsolan tukiessa tapahtumaa. Lisäksi mukana oli yli 50 kumppaniorganisaatiota. Puheita pitivät komission, neuvoston ja parlamentin johtajat, päättäjät eri puolilta EU:n toimielimiä, eri alojen tutkijat sekä kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ja yritysten edustajat. Ja mikä olikaan konferenssin aihe, joka sai aikaan näin laajalti korkean tason kiinnostusta: **Beyond Growth – kasvun jälkeiseen aikaan pääseminen.**

Kohtuutalous ja EU

Konferenssin¹ tavoitteena oli haastaa perinteinen politiikanteko Euroopan unionissa ja määritellä uudelleen yhteiskunnalliset tavoitteet kauttaaltaan, jotta päästäisiin eroon keskittymisestä uusliberalistiseen² talouspolitiikkaan yhteiskuntien kehitysmallina. Konferenssissa esitettiin ideoita EU:lle sopivasta kasvun jälkeisestä tulevaisuudesta, missä sosiaalinen hyvinvointi ja elinkelpoinen taloudellinen kehitys yhdistyvät planeetan ekologisen kantokyvyn rajojen kunnioittamiseen. Tavoitteena oli löytää globaalisti yhdenmukaistettuja kansantalouden mittaamisen indikaattoreita, joissa olisi huomioituna myös sosiaaliset ja ekologiset tekijät.³

Kasvun ja talouden yhteyttä tarkasteltiin tapahtumassa pääosin kolmen näkökulman kautta: vihreän kasvun (mukaan lukien vihreän siirtymän), kohtuutalouden (suomennos englannista **degrowth** ja ranskasta **décroissance**) sekä kasvun jälkeisen talouden (**post-growth**) polkujen kautta.⁴ Tässä raportissa kohtuutalouden termillä viitataan väljästi moninlaisiin **degrowth** ja **décroissance** -keskusteluihin.

EU:n Vihreän kehityksen ohjelmaa voidaan pitää oikeana suuntana eurooppalaisen talousjärjestelmän fossiiliriippuvuudesta irtautumiselle, mutta se ei puutu riittävästi sosiaalisen eriarvoisuuden juurisyihin. Tarveharkintaisesti köyhyyttä lievittävän ja talouskasvun ongelmia korjaavan sosiaalipolitiikan sijaan tarvittaisiin taloutta, joka on lähtökohtaisesti oikeudenmukaisempi.⁵ Hyvinvointivaltion ideasta todettiin, ettei tarkoitus olekaan ollut varsinaisesti poistaa köyhyyttä, vaan hoitaa lähinnä sen oireita.

Konferenssin osallistujien parissa tehdyissä vuorovaikutteisissa äänestyksissä oli huomionarvoista, että enemmistö kannatti tavoitteeksi kohtuutaloutta ja kasvun jälkeistä taloutta, koska nähtiin, että vihreä siirtymä ja vihreä kasvu perustuvat pitkälti tekno-optimismiin ja resurssien ylihdyntämiseen etenkin globaalissa etelässä varakkaiden maiden ”vihertyesä”.

Kohtuutaloudesta puhutaan jo EU:n korkean tason kokouksissa.

Kuulu maailman väestön varallisuudessa on kasvanut entisestään, eikä niin kutsuttu talouden valumaefekti tapahdukaan.

IMF Staff Discussion Notes, 2015

¹ <https://www.beyond-growth-2023.eu/>

² Ks. esim. Harvey, 2008.

³ <https://www.beyond-growth-2023.eu/about-beyond-growth/> Aiempi vastaava konferenssi järjestettiin 2019.

⁴ Ks. näiden tarkemmat määritelmät: Hirvilampi & Bhatia, 2023.

⁵ Emt.

Konferenssiin osallistuneiden suomalaistutkijoiden⁶ havaintojen mukaan vaikutusvaltaisten poliitikkojen läsnäolo osoitti, että aika on kypsä avoimelle keskustelulle: oltiin yhtä mieltä siitä, että muutosta tarvitaan. Kun puhetapoja tarkasteli tarkemmin, oli kuitenkin nähtävissä ero asiantuntijoiden ja poliitikkojen puheenvuorojen välillä. Akateemiset tutkijat ja eri tahojen asiantuntijat ottivat puheenvuoroissaan rohkeasti irti ottoa kasvutaloudesta tutkimustietoon perustuen. Poliittiset päättäjät pitelivät vielä kiinni vihreän kasvun ideasta ja toistelivat EU:n menneitä saavutuksia.

Täysin samaa mieltä oltiin kuitenkin siitä, että fossiilitalous on saanut aikaan ilmastokriisin, ja fossiilitaloudesta luopuminen saa aikaan valtavia muutoksia yhteiskunnissa, niiden instituutioissa, politiikassa ja toimintatavoissa. Lisäksi käsillä on vielä neljä muutakin kriisiä: energiakriisi, luonnon monimuotoisuuden kriisi ja demokratian kriisi. Koronakriisistä ollaan puolestaan juuri päästy eroon, mutta uusi pandemia ei sinänsä olisi enää yllätys.

Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan alkanut Euroopan energiakriisi – ihmisen aiheuttama kylmäaalto – herätti viimeistään suomalaisetkin Ruususen unesta.⁷ Tilanne paljasti riippuvuutemme kansainvälisen kasvutalouden verkostoista, joiden luotettavuuteen olimme sokeasti uskoneet. Alkoi uudenlainen puhe omavaraisuuden ja paikallisuuden merkityksestä huoltovarmuuden näkökulmasta. Samalla eurooppalaisissa debateissa on noussut oikeudenmukaisuuden kysymys yhteiskunnallisen murroksen taakanjaosta ja vaatimus: ”Ketään ei jätetä jälkeen” (**No one left behind**).

Kohtuutalouden tavoitteena ei ole varsinaisesti pienentää taloutta, vaan supistaa valikoidusti taloudellista toimeliaisuutta kestäväälle tasolle – oli sitten kyse planetaarisesta tai paikallisesta tasosta. Eli asian voisi ilmaista kuvaannollisesti siten, että yhteiskuntien ”ainevaihdunnassa” kulkee läpi vähemmän materiaa ja energiaa, mutta kasvua alkaa syntyä uudenlaisen, kestävämmän toimeliaisuuden parissa.

Mikä sitten on taustasyynä sille, että EU:n parlamentissa keskustellaan avoimesti keskityneestä raha- ja finanssipoliittisesta vallasta ja tarvittavista muutoksista – kysehän on jo jonkinasteisesta talouden ”vallankumouksesta”? Ennen kuin lähdetään tarkastelemaan kohtuutalouden sisältöjä lähemmin, on tärkeää nostaa esiin sen lähtökohtia.

Julkinen keskustelu uusista talousmalleista puuttuu. Lisäksi uupuu tietoisuus siitä, että tätä keskustelua on jo käyty pitkään kansainvälisesti sekä virallisilla että epävirallisilla foorumeilla.

Varsinkin 2020-luvun energiakriisi pakotti katsomaan realistisesti talouden ja sitä ympäröivän maailman välistä suhdetta. Samalla kasvutalouden ongelmat, kuten yhteiskunnan polarisaatio, ovat nousseet pinnalle elinkustannusten kohotessa.

Talous ei ole luonnontieteitä. Silti päättäjämme suhtautuvat ekonomistien tarjoamaan tietoon kuin luonnontieteeseen.

MEP Sirpa Pietikäinen Beyond Growth 2023 -konferenssissa

⁶ Emt.

⁷ Myllylä, 2022.

Älä ammu viestintuojaa

Keväällä 2023 Espanjan kansallisen sääviraston AEMET:n meteorologit alkoivat saada poikkeuksellisen paljon vihaviestejä viraston sosiaalisen median, verkkosivuston, kirjeiden ja puheluiden kautta – jopa graffitien muodossa, jotka oli ruiskutettu yhteen sen rakennuksista. Ihmiset syyttivät asiantuntijoita säätilanteen liioittelusta, valehtelemisesta tai jopa sään hallitsemisesta. Viraston tutkijoita kohtaan oli aiemminkin tapahtunut häirintää, mutta tuona keväänä ilmiössä tapahtui nopea nousu, joka osui samaan aikaan Espanjan äärimmäisten sääolosuhteiden kanssa. Vakava kuivuus oli kutistanut vedenpinnat hälyttävän matalalle tasolle, mitä pahensivat kuumusaallot. Meteorologien häirintä kohosi niin vakavaksi, että AEMET julkaisi huhtikuussa Twitteriin videon, jossa vaadittiin häirinnän lopettamista ja kunnioitusta. Jopa hallitus puuttui asiaan. Ilmastonkieltäjien ja salaliittoteoreetikoiden harjoittama häirintä meteorologeja kohtaan ei rajoitu Espanjaan, vaan sitä tapahtuu muuallakin.⁸

Maapallo on kovan stressin alla, kertovat kestävyystieteilijöiden viestit päättäjille ja kansalaisille.

Ilmaston ja ympäristön huolestuttavaa tilaa koskeva tieteellinen tieto, jota nyt tulvii päivittäin eri medioista, on varsin vaativaa vastaanottaa, saati sisäistää, ja siihen reagoidaan eri tavoin. Tälle ajalle on myös ominaista, että kansalaiset ja myös poliitikot ovat alkaneet haastaa tutkijoiden asiantuntemusta, sekä lietsoa sosiaalista levottomuutta.

On käynnissä nykyisten ihmisten ja tulevien ihmisten hyvinvoinnin sekä ei-inhimillisen luonnon välisiä jännitteitä, jotka ilmenevät yhteiskunnallisissa protesteissa ja poliittisissa ja akateemisissa keskusteluissa Maan tulevaisuudesta. Puhutaan planetaarisesta hyvinvoinnista.⁹

Kohtuutalousajattelun lähtökohta muodostuu kuitenkin nimenomaan planetaarisen sekä sosiaalisen kestävyuden rajojen huomioimisesta eli tosiasioiden tunnustamisesta, sen perusteella mitä varsinkin kestävyystieteiden tulokset kertovat – ja tämän voidaan katsoa olevan kohtuutalousajattelun vahvuus.

Kestävyystieteilijät ovat yrittäneet pitkään saada hallitusten ja EU:n huomion planeetan kestävyuden rajojen ylittymisestä ja tarpeesta muodostaa uudenlainen talous, joka asettuu näiden rajojen sisäpuolelle:

- Suhteellisen vähälle huomiolle on jäänyt yli 238 kestävyystutkijan vuonna 2018 Euroopan unionille esittämä vaatimus. Siinä Euroopan unionia ja sen jäsenvaltioita vaadittiin suunnittelemaan kasvun jälkeistä tulevaisuutta, jossa ihmisten ja ekologinen hyvinvointi menevät talouskasvun edelle. Näin ollen Euroopan olisi hylättävä talouskasvun tavoite ensisijaisena kehityksen päämääränä. Nykyään sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen Euroopan kansojen sisällä ei vaadi lisää kasvua. Se edellyttää jo olemassa olevien tulojen ja varallisuuden oikeudenmukaisempaa jakautumista.
- Yli 11 000 tieteentekijää allekirjoitti William Ripplen vuoden 2019 kirjeen "World Scientists' Warning of Climate Emergency", jossa vaadittiin, että "tavoitteidemme on siirryttävä bruttokansantuotteen (BKT:n) kasvusta ja vaurauden tavoittelusta kohti ekosysteemien ylläpitämistä ja ihmisten hyvinvoinnin parantamista priorisoimalla perustarpeet ja vähentää eriarvoisuutta."¹⁰
- Mahdollisuus taata elinkelpoinen ja kestävä tulevaisuus kaikille maapallolla on hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneeli IPCC:n 2023 raportin mukaan umpeutumassa nopeasti. Myös Euroopassa tullaan kokemaan enemmän vaarallisia kuumusaaltoja, ja elinolosuhteet tulevat kaikin puolin vaikeimmiksi esimerkiksi ruoan tuotannossa. Tällä vuosikymmenellä tehtävät ratkaisut vaikuttavat sekä nyt että vielä tuhansia vuosia eteenpäin.¹¹

⁸ Paddison, 2023.

⁹ JYU Wisdom community, 2021.

¹⁰ <https://countercurrents.org/2019/11/extrapolating-11000-scientists-climate-emergency-warning-to-2030-catastrophe/>

¹¹ Ks. miten tulevat sukupolvet kokevat kuumuuden erilaisessa maailmassa kuin nyt, sekä ilmastotoimien vaikutukset tähän, https://report.ipcc.ch/ar6syr/pdf/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf (s. 7)

Kestävyystieteilijöiden parissa on esitetty niin kutsutun vakaan planeetan tilaan yhdeksän turvarajaa. Maapallolla on rajallinen kantokyky, jonka jälkeen muutoksesta tulee peruuttamaton ja ennalta-arvaamaton, sillä jos yksi turvaraja ylitetään, myös muut rajat ovat tällöin uhan alla.

Pysyminen tiukasti kansainvälisissä ympäristösopimuksissa on meille elintärkeää - ja siinä, ettei puolentoista asteen nousun rajaa ylitetä maapallon lämpenemisessä. Planeettamme on tällä hetkellä poissa tasapainosta, koska useat turvarajat ovat alkaneet ylittyä, joten toimenpiteillä on kiire. Voidaan puhua jo seuraavasta 10 vuodesta, jonka sisällä tullaan ilmeisesti näkemään nopeitakin muutoksia. Olemme kulkemassa vaarallisesti kohti kolmen asteen lämpötilan nousua.¹²

Suomikin on sitoutunut tekemään oman osansa Pariisin ilmastopimuksen maksimissaan 1,5:n asteen pysymisestä¹³, ja Suomen kansalliset ilmastotavoitteet kirjattiin vuonna 2022 voimaan tulleeseen uuteen ilmastolakiin¹⁴. Suomen tavoite on olla hiilineutraali viimeistään vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen sen jälkeen. Lakiin on lisäksi kirjattu tavoite hiilinielujen¹⁵ vahvistamisesta sekä päästövähennystavoitteet vuosille 2030, 2040 ja 2050.

Suomen maankäyttösektorissa on tapahtunut muutos, joka tulee aiheuttamaan maaillemme haastavan tilanteen kasvihuonekaasujen vähentämisen tavoitteessa. Tilastokeskuksen laskennan mukaan vuonna 2021 maa- ja metsätalousmaa tuotti ensi kertaa enemmän kasvihuonepäästöjä kuin varastoi niitä¹⁶. Näin ollen maankäyttösektori kääntyi yllättäen hiilinielusta päästölähteeksi. Maankäyttösektorin hiilipäästöt ja -nielut koostuvat metsä-, viljelys- ja ruohikkomaasta, kosteikoista, rakennetusta maasta ja muusta maasta. Suomessa metsät ovat olleet merkittävä hiilinielu, ja metsien kasvu on aiemmin lisääntynyt enemmän tai yhtä paljon kuin puuston käyttö on kasvanut. Täten metsien muodostama hiilinielu on joko kasvanut tai pysynyt ennallaan, vaihdellen vuosittain.¹⁷

Luonnonvarakeskus on tehnyt maa- ja metsätalousministeriön pyynnöstä selvityksen¹⁸ metsien kasvun aleneman syistä ja siitä, miten uusimmat kasvihuonekaasuinventaarion tulokset vaikuttavat Suomen metsien vertailutason saavuttamiseen kaudella 2021–2025. Nielujen muuttuminen päästökäsi johtuu puuston kasvun ja poistuman erotuksen pienenemisestä lisääntyneiden hakkuiden ja alentuneen kasvun vuoksi. Ilmastopaneelin mukaan nettoneielun romahdus vaarantaisi vakavasti nielujen varaan rakennetut Suomen ilmastotoimet ja EU:n hiilinieluasetuksen mukaisen nettoneielutavoitteen saavuttamisen. Ilmastopaneeli onkin vaatinut, että maankäyttösektorin nettoneielua on vahvistettava kiireellisesti.¹⁹ Lisäksi tilanteesta on koitumassa miljardiluokan lasku veronmaksajille. Nieluysiköitä voidaan joutua ostamaan muilta EU-mailta.

Maa- ja metsätalousministeriön kansallinen metsäneuvosto hyväksyi vuonna 2022 kokouksessaan kansallisen metsästrategia 2035 -ohjelman.²⁰ Suomen luonnonsuojeluliitto ja WWF Suomi jättivät eriyvän mielipiteen tämän strategian hyväksymisestä metsäneuvostossa, koska näkivät, että hiilinielujen kasvattamisen pääasiallisiksi keinoiksi esitetyt hakkuiden lisääminen eivät ole oikea keino lisätä nieluja. Maa- ja metsätalousministeri Antti Kurvinen ei kannattanut metsähakkuiden vähentämistä. Hän panostaisi metsien kasvuun ja hakkaisi jopa lisää metsää, mutta tekisi sen oikea-aikaisesti.²¹

Talouspaneeleiden sivuttaminen itseoikeutettuna lähtökohdaksi on iso ajattelutavan muutos. -Oikeasti kovaa kaamaa. Sen mietinän aika on nyt.

Ympäristöpolitiikan professori Janne Hukkinen (Korhonen 2020)

Tarvitaan talouden transformatio.

Ekonomisti Kate Raworth

¹² Rockström ym., 2009.

¹³ Pariisin ilmastopöytäkirja on kansainvälinen, oikeudellisesti sitova sopimus ilmastomuutoksesta. Sen tavoitteena on pitää maapallon keskilämpötilan nousu alle kahdessa asteessa suhteessa esiteolliseen aikaan ja pyrkiä toimiin, joilla lämpeneminen saataisiin rajattua alle 1,5 asteen. Sopimus solmittiin vuonna 2015, ja se astui voimaan vuonna 2016. Sopimus täydentää vuonna 1992 solmittua YK:n ilmastomuutosta koskevaa puitesopimusta. <https://ym.fi/pariisin-ilmastopöytäkirja>

¹⁴ <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220423>

¹⁵ Hiilinielussa hiiltä on kertynyt enemmän kasvillisuuteen ja maaperään kuin sitä on poistunut ilmakehään päästönä.

¹⁶ Tilastokeskus, 2022.

¹⁷ Lehtonen, A. 2022

¹⁸ Luke, 2022

¹⁹ Ilmastopaneeli, 2022

²⁰ Kansallinen metsästrategia 2035 (KMS2035), <https://mmm.fi/kms>

²¹ Toivonen & Björström, 2022

Maa- ja metsätalousministeri sekä ympäristö- ja ilmastoministeri Maria Ohisalo kutsuivat maaliskuussa 2023 koolle eri intressitahoja keskustelemaan metsäsektorin roolista ilmasto-politiikassa. Keskustelun tavoitteena oli kirkastaa yhteistä tilannekuvaa ja löytää ratkaisuja nielujen vahvistamiseksi ja päästöjen vähentämiseksi sekä ilmasto- ja luontotavoitteiden yhteensovittaminen. Asiantuntijoiden alustukset painottivat kiireellisiä toimia hiilinielujen vahvistamiseksi ja samoin osoitettiin, että nettohiilua voidaan kasvattaa hyvin erilaisilla toimilla. Tärkeään rooliin puheenvuoroissa nousi hiilen hinnoittelu ja markkinamekanismien valjastaminen tukemaan myös hiilensidontaa. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman toimeenpanon merkitystä painotettiin.

Kesän 2023 alussa hiilinielukysymys on vahvasti esillä hallitusneuvotteluissa. Metsäteollisuuden, tutkijoiden ja ympäristöjärjestöjen kesken vallitsee edelleen hyvin eri näkemyksiä metsien käytöstä ja hiilinieluista.

Suomessa aiempina vuonna vierailut maailman johtavimpiin kestävyystieteilijöihin kuuluva tutkija näki Suomen nieluromahduksen "osana erittäin huolestuttavaa globaalia trendiä" ja tyrmäsi ajatukset ilmastotoimien laittamisesta tauolle.²³

On myös toisenlaisia näkökulmia liittyen luonnonresurssien riittäväydestä – voidaan nähdä vallitsevan runsauden tilan, missä planeetalla on valtava määrä energiaa odottamassa kaikkien sen asukkaiden käyttöön. Näin ollen kyse on pikemminkin resurssien yhdenvertaisesta jaosta väestön kesken, mitä etenkin kehitystutkimuksen ala korostaa.

Irtikytkennän fantasia

Fossiilista polttoaineista pyritään pääsemään eroon energiamurroksella ja sähköistämällä yhteiskuntaa nopean vihreän siirtymän kautta. Tässä on turvauduttu vahvaan teknologiaoptimismiin – että ratkaisemme ilmastokriisin uuden "vihreän", uusiutuvan energian kautta.

Niin kutsutusta irtikytkennästä globaalilla tasolla on tullut vedenjakaja yhtäältä kestävän kehityksen tai vihreän siirtymän kannattajien ja toisaalta kohtuutalouden kannattajien välillä. Mutta mitä tämä monimutkainen käsite tarkoittaa?

"Irtikytkentä tarkoittaa tilannetta, jossa talous kasvaa mutta talouden aiheuttama ympäristöhaitta ja/tai luonnonvarojen kulutus ei kasva yhtä nopeasti (suhteellinen irtikytkentä) tai jopa laskee (absoluuttinen irtikytkentä). Talouskasvu on siis aina mukana irtikytkentäkäsityksen taustaoletuksena. Irtikytkentää on käsitteellisellä tasolla ainakin neljä eri laatua: suhteellista ja absoluuttista irtikytkentää sekä irtikytkentää ympäristöhaitasta (**impact decoupling**) ja luonnonvarojen käytöstä (**resource decoupling**), siis kaikkiaan suhteellinen ja absoluuttinen ympäristöhaitan irtikytkentä, ja suhteellinen ja absoluuttinen luonnonvarojen käytön irtikytkentä."²⁴

"Samaan aikaan, kun esimerkiksi energian tuotannon siirtyminen pois fossiilisten polttoaineiden poltosta (tai hiilen ja öljyn poltosta kaasun polttoon), mikä on välttämätöntä ilmastopäästöjen absoluuttiselle irtikytkennälle, voi joko lisätä tai vähentää luonnonvarojen kulutusta. Näin ollen esimerkiksi juuri ilmastopäästöjen irtikytkentää voi tapahtua samaan aikaan kun luonnonvarojen kokonaiskulutus ja monet muut ongelmat (kuten etenkin luonnon monimuotoisuuden kato) entisestään pahenevat."

Jos sademetsä Brasiliassa tai Kongossa kutistuu entisestään tai alkaa kuivua savanniksi, vaikutukset tuntuvat myös Helsingissä. Olemme täysin sidottuja yhteen.

Professori Johan Rockström (Pelli 2022)

²³ Ks. Pelli, 2022. Professori Johan Rockströmin haastattelu.

²⁴ BIOS, 2021.

Entäpä vain Suomen tapauksessa, onko irtikytkentä mahdollinen?

”Ympäristövaikutusten irtikytkentää talouden koosta ja kasvusta on esitetty ratkaisuksi ekologisen kestävämmyyden ongelmaan. Irtikytkentä on myös ”vihreän kasvun” ja kiertotalouden välttämätön taustaoletus. Kun arvioidaan, minkä kokoinen tehtävä onnistunut irtikytkentä Suomessa olisi ja miten nopeasti se pitäisi toteuttaa, huomataan sen olevan mahdotonta. Löytämämme empiiriset havainnot eivät osoita vaadittavan nopeaa ja syvää irtikytkentää. Tämän vuoksi irtikytkentä ei ole hyvä käsite ohjaamaan yhteiskunnallista päätöksentekoa, vaan tarvittavan muutoksen luonnetta on parempi kuvata käsittein, jotka eivät sitoudu irtikytkennän oletuksiin talouskasvusta.”²⁵

Kohtuutalusteoreetikoiden mukaan energian ja luonnonresurssien absoluuttinen irtikytkentä talouskasvusta ei näytä olevan tutkimusten perusteella realistista maailmanlaajuisesti. On esimerkiksi huomioitava, että uusiutuvan energian teknologiat käyttävät osaltaan vielä fossiilisia polttoaineita ja muita uusiutumattomia varantoja kuten maametalleja. Nämä tekijät jäävät usein varjoon puhuttaessa uusista sähköistymisen teknologioista.

Euroopan ympäristökeskus (EEA), jonka edustaja piti Beyond Growth -konferenssissa tiukan puheenvuoron, on kartoittanut vaihtoehtoja Muutoksen narratiivit -raporttisarjassa. Uusien ideoiden, suunnitelmien ja politiikkojen laatimiseen on osallistunut hallituksia, tutkijoita ja kansalaisjärjestöjä ympäri maailman. Raporteissa on tarkasteltu vaihtoehtoisia ajatuksia kasvusta ja edistymisestä sekä kulutuksesta kestävyyskeskustelun laajentamiseksi. Näissä keskusteluissa on pohdittu, voisiko esimerkiksi Euroopan vihreän kehityksen ohjelma toimia katalysaattorina EU:n kansalaisille sellaisen yhteiskunnan luomiseksi, joka kuluttaa vähemmän ja kasvaa muissa kuin aineellisissa ulottuvuuksissa. EEA toteaa, että ”koska talouskasvun ja resurssien kulutuksen maailmanlaajuisista absoluuttista irtikytkentää ei tapahdu, tarvitaan todellista luovuutta: miten yhteiskunta voi kehittyä ja kasvaa ensin laadultaan (esim. tarkoitus, solidaarisuus, empatia) määrän (esim. aineellisen elintason) sijaan, ja oikeudenmukaisemmalla tavalla?”²⁶

---

²⁵ Vaden ym., 2019

²⁶ <https://www.eea.europa.eu/publications/growth-without-economic-growth/growth-without-economic-growth> (oma käänös)

2. Mistä kohtuutaloudessa on kyse?

Kohtuutaloutta voidaan kutsua sanana ohjukseksi: se on provokaatio debattiin kyseenalaistaessaan kapitalistisen kasvutalouden, joka on vienyt meidät planeetan kantokyvyn reunalle ja lisännyt yhteiskunnissa epätasa-arvoa. Kohtuutalousajattelu tähtää perustavanlaatuisiin rakenteellisiin muutoksiin yhteiskunnassa.

Häiritsevä käsite, mutta etenee ihmisten mielissä²⁷

Käsite kohtuutalous tai "talouselävy" esitettiin jo 1970-luvulla Rooman klubin sekä teoreetikoiden²⁸ taholta maapallon kasvun rajojen yhteydessä, eli lähtökohtaisesti kohtuutalousajattelulla on pitkät juuret.

"Kasvu" on taloudellisesti, kulttuurisesti, psykologisesti jne. monitahoinen ilmiö. Tutkimustarkoituksessa kohtuutalous voidaan jäsentää kolmeen eri näkökohtaan:

1. Käyttövoimaan eli kasvudiskurssiin, joka väittää kasvukysymyksen olevan keskeinen yhteiskunnallisen kehityksen kannalta;
2. Paineeseen, eli kasvupolitiikkaan, joka noudattaa uusklassista taloudellista ideologiaa ja
3. Vaikutuksiin, joita ovat todelliset sosiaaliset, ympäristölliset ja taloudelliset vaikutukset.²⁹

Varsinainen kohtuutalouden liike syntyi Ranskassa 2000-luvulla³⁰ ja myöhemmin se laajeni varsinkin ekologisen taloustieteen ja ympäristötaloustieteen tutkijoiden parissa.³¹ Vahvinta liike oli Ranskassa, Italiassa, Espanjassa ja Iso-Britanniassa.

Kyseessä on taloudellinen, poliittinen, sosiaalinen ja älyllinen liike, joka muodostui maapallon eteläisten maiden kehityskritiikin ja pohjoisten maiden kulutusyhteiskuntakritiikin lähentymisestä. Kestävän kehityksen käsite hylättiin sisäisesti ristiriitaisena terminä, koska se sisältää jatkuvan kasvun idean. Aiempia kasvun rajoja käsitteleviä keskusteluita ryhdyttiin politisoimaan ja nostamaan niihin uusia elementtejä.

"Gramscin terminologian mukaan kestävä kehitys voidaan tulkita passiiviseksi valankumoukseksi siinä mielessä, että muutosta johdetaan kompromissien kautta eri yhteiskunnallisten ja poliittisten toimijoiden kanssa, mutta rajoissa, jotka neutraloivat mahdollisen taloudellisen ja poliittisen vallan uhan. Päinvastoin, nouseva (mutta silti marginaalinen) vaihtoehtoinen, monialainen, akateeminen kohtuutalouden paradigma on kehittynyt aktivistiliikkeestä tämän vuosisadan ensimmäisestä vuosikymmenestä lähtien, ja se säilyttää läheiset yhteydet ja avoimen kommunikoinnin yhteiskunnallisten liikkeiden kanssa, jotka tukevat kohtuutalouden siirtymää taloudessa ja yhteiskunnassa."³²

Euroopassa kohtuutalousajattelu on läpäissyt poliittisia kenttiä, painottuen vasemmistoon ja vihreisiin. Ranskassa muodostui radikaaliin vasemmistoon (tai antiliberaaliin vasemmistoon) asemoitunut puolue, Parti pour la décroissance (PPLD)³³, joka oli ehdolla vuo-

Tunnetut teoreetikot ovat kuvanneet kasvua "fetissiksi" (John R. McNeill) tai "pakko-mielteeksi" (Barry Eichengreen), "ideologiaksi" (Charles Maier), "sosiaaliseksi mielikuvitukseksi" (Cornelius Castoriadis, Serge Latouche) tai "aksiomaattiseksi välttämättömyydeksi" (Nicholas Georgescu-Roegen).

Schmelzer 2015

Ei kritisoida kasvua siinä, vaan järjestelmää, joka sitä luo ja pitää fetissinä. Voimme poistua kasvujärjestelmästä ilman, että jätämme kasvun.

Romano 2020

²⁷ Median (GlobalMag, 5.6. 2009) käyttämä nimitys Ranskan Parti pour la décroissance -puolueesta, kun se oli ehdolla eurovaaleissa 2009.

²⁸ Mm. yhteiskuntafilosofi André Gorz ja matemaatikko, tilastotieteilijä ja taloustieteilijä Nicholas Georgescu-Roegen. Jälkimmäisen vaikutus ekologisen taloustieteen koulukunnan muodostumiseen oli merkittävä.

²⁹ Spangenberg, 2010.

³⁰ Taloustieteilijä ja filosofi, emeritusprofessori Serge Latouche on tunnettu décroissance-liikkeen johtavana ajattelijana. Hänen voidaan nähdä sijoittuvan lähemmäksi radikaalimpaa päätä – tosin hän ei tuomitse kaikkea taloudellista toimintaa ja on valmis kompromisseihin käytännön tasolla.

³¹ Professorit Tim Jackson ja Giorgos Kallis sekä emeritusprofessori Peter Victor.

³² Trantas, 2021, oma käännös.

³³ <https://www.partipourladecroissance.net/> Ks. Parrique'n (2019, 164-467) perusteellinen analyysi degrowth-ajattelun vaiheista eri maissa ja poliittisesta toiminnasta, etenkin Ranskassa. Ks. myös Alaja, 2011.

den 2009 eurovaaleissa nimellä Europe Décroissance. Sittemmin ryhmä lakkasi toimimasta puolueena. Myös Italiassa poliitikot ovat käyneet degrowth-keskustelua ja analyysia. Lisäksi monet aikakauslehdet, kuten Le Monde, Le Monde Diplomatique, El Pais, the Wall Street Journal ja Financial Times ovat käsitelleet aihetta.

Useisiin maihin on muodostunut paikallisia kohtuusliikeryhmiä. Meilläkin kohtuutalous ei ole jäänyt vain akateemiseksi keskusteluksi, kun Suomeen liike rantautui varsinaisesti 2010-luvulta lähtien. Kansalaisyhteiskunnan toimijoiden järjestämät degrowth-piknikit ovat esimerkkejä kasvukriittisestä toiminnasta. Paikallisia kohtuusliikkeitä on perustettu Joensuussa ja Salossa.³⁴

Suomen kohtuusliike kuvaa itsensä ja toimintansa seuraavasti³⁵:

”Kohtuusliike on eri puolella Suomea toimiva vaihtoehtoisten yhteiskuntajärjestelmien ajatuksia kehittävä ja levittävä verkosto. Liike koostuu niin tutkijoista, paikallisryhmistä kuin yksittäisistä kansalaisaktiiveista ja yhteyksiä vaalitaan myös vastaavien liikkeiden kanssa muualla Euroopassa. Haluamme rikastuttaa suomalaista keskustelua hyvinvoinnista kasvutalouden ulkopuolella ja herättää ajatuksia aidosti kestävästä yhteiskunnan rakentamisesta. Kohtuusliike ei ole järjestäytyneet yhdistykseksi eikä liikkeellä ole virallisia kantoja.

Liike myös määrittelee tavoitteensa³⁶:

”...[t]ähtää ekologisesti kestävään, hyvinvoivaan ja demokraattiseen yhteiskuntaan, jossa talouden järjestelmät eivät perustu jatkuvan kasvun tavoitteluun. Kohtuuden keskiössä on sekä talousjärjestelmän että kulttuurin muutos. Ekologisesti kestävässä yhteiskunnassa nostetaan arvoon asioita, joita nykyisessä järjestelmässä ei huomioida riittävästi, kuten hoiva, ympäristönsuojelu, yhteisöllisyys ja vapaa-aika [...] Suomen kaltaisessa yhteiskunnassa on loistavat edellytykset kohtuutaloudelle. Kun perustarpeet on tyydytetty, ihmisten hyvinvointi ei ole materiaalisesta vauraudesta riippuvaista. Talouskasvun ja aineellisen hyvän tavoittelun sijaan toimintamme tulisi keskittyä hyvinvoinnin moninlaisiin tekijöihin, kuten sosiaalisiin suhteisiin, merkitykselliseen työhön, sekä ruumiilliseen ja henkiseen terveyteen.

Kohtuutalous tarkoittaa yhtäältä prosessia, mullistusta, jota länsimaissa väistämättä tarvitaan kestävästä elämäntavan saavuttamiseksi. Toisaalta se tarkoittaa etenkin yhteiskunnan tilaa, tavoittelemisen arvoista päämäärää:

”Näkemykset **décroissance**n käsittämän muutoksen luonteesta poikkeavat: yksille se on kertakaikkinen vallankumous, toisille askel askeleelta etenevää kehitystä, jonka päätepiste ei ehkä poikkea kovin paljon länsimaiden nykyisistä yhteiskunnista.³⁷

Kohtuutalouden mukaan tarvitaan arvojärjestyksen muutosta, joka merkitsee talousajattelun yllöitteen murtumista. Se puolestaan edellyttää vallitsevan talousjärjestelmän radikaalia kyseenalaistamista.³⁸

”Kun ajattelemme kapitalismia, ajattelemme sellaisia asioita kuin markkinoita ja kauppaa, jotka vaikuttavat riittävän luonnollisilta ja viattomilta. Mutta tämä on väärä vastaavuus. Markkinat ovat olleet olemassa tuhansia vuosia, eri aikoina ja paikoissa. Kapitalismi on kuitenkin suhteellisen uutta – vain noin 500 vuotta vanhaa [...] Mikä tekee kapitalismista erottuvan ei ole se, että sillä on markkinoita, vaan se, että se on organisoitunut ikuisen kasvun ympärille. Se on järjestelmä, joka vetää jatkuvasti laajenevia määriä luontoa ja ihmistyötä kerääntymiskierroksiinsa ... Tässä on tärkeää erottaa pienet yritykset, jotka melko usein toimivat vakaan tilan käyttöarvologiikalla (joka ilmeisesti edelsi kapitalismia), ja yritykset, joiden päätavoite on laajentuminen ja kasvutuminen (jotka määrittelevät kapitalismin aikakauden).”³⁹

Kohtuutalouden ideassa talous palautuu itseisarvosta välineeksi.

Kohtuutaloudessa talousjärjestelmä ei ole etusijalla, vaan ympäristön reunaehdot ja ihmisten hyvinvointi priorisoidaan.

Kohtuutalouden liitettyjä käsitteitä:

- vihreä uusjako
- ei-kasvu
- talouslasku
- laskutalous
- kasvun purku
- myötämäki
- kasvuvapaus
- välttämätön alamäki
- solidaarisuus
- post-ekstraktivismi
- hyvä elämä
- ekologinen demokratia.

³⁴ Ks. Ulvila & Pasanen, 2010; Latva-Pukkila, 2015, 5; <https://kohtuusliike.fi/kohtuusliikkeen-lyhyt-historia/>

³⁵ <https://kohtuusliike.fi/tietoa-kohtuusliikkeesta/>

³⁶ Emt.

³⁷ Ollila, 2010.

³⁸ Latouche, 2010.

³⁹ Hickel, 2022, oma käänös. Kapitalismi ei ole yksi homogeeninen käsite, vaan sillä on eri muotoja, ks. Jackson, 2009, 113-121.

Kohtuutalouden englanninkielistä degrowth-vastinetta pidetään usein ongelmallisena ja se voi johtaa alan tutkijoiden mukaan väärinkäsityksiin. Sanasta tulee helposti negatiivinen, taantumaan viittaava ja ekologisuuden poissulkeva miellelyhtymä. Siksi onkin esitetty vaihtoehtoisia, myönteisempiä ilmaisuja, kuten ”hyvä elämä”⁴⁰ tai ”vakaa vauraus”, jotka voivat olla hyödyllisempiä pohdinnan käynnistämiseen erilaisesta tulevaisuudesta, mihin osallistuu ihmisiä kaikilta elämäniloilta.⁴¹ Globaalissa etelässä tämä vaihtoehtoisten tulevaisuuksien keskustelu onkin jo pitemmällä kuin Euroopassa. Suomalaista kohtuullisuussanaa voidaan puolestaan pitää sopivana ajatellen kulttuurista perintöämme, johon kuuluu kohtuullisuuden käsite.

Teoreetikoiden mukaan tarvitaan myös kokemusperäistä tutkimusta sen selvittämiseksi, miten ja miksi ihmiset havaitsevat tietyt avainsanat eri tavoin. Kohtuutalouden ranskan- ja italiantieliset vastineet (**”La décroissance ja la decrescita**) viittaavat jokeen, joka palaa normaaliin virtaukseensa tuhoisan tulvan jälkeen.⁴²

”Mitä tahansa terminologiaa suosiikin, kohtuutalous hylkää käsityksen, että ihmiskunta ja luonto ovat periaatteessa ristiriidassa keskenään. Päinvastoin, kohtuutalouden kannattajat väittävät, että ihmiset ja luonto voivat elää – ja suurimman osan ihmiselämästä ovat eläneet – vastavuoroisessa harmoniassa toistensa kanssa ...[d]egrowth haastaa oletuksen, että ihmiset ovat luonteeltaan kilpailukykyisiä eivätkä yhteistyöhäluisiä, toisin kuin Homo Economicus -käsite on tästä esimerkkinä.”⁴³

Suomeenkin sovellettuna edellä mainittua voidaan ajatella, että perinteinen elämäntapa ”viljellä ja varjella”, oli perusta, jolle maatalousyhteiskuntamme rakentui ennen teho tuotantoa.

Kohtuutaloustutkijat organisaatiotutkimuksen puolella ehdottavat, että tarvitaan uusi sanasto, joka antaa mahdollisuuden tutkia yhteiskuntaa kasvun ulkopuolella. Tällöin meidän olisi politisoitava uudelleen keskustelut, teoriat ja käytännöt siten, että niissä huomioidaan kestävyyskäsitteet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus.⁴⁴

Seuraavassa on koottu ja jäsennelty kohtuutalousajattelun ja sen toimijoiden piirteitä:

- 1. Radikaali idea:** Arvostelee uusliberalistista talouspolitiikkaa, joka tavoittelee sellaista kasvua, mikä on johtanut työvoiman aseman heikentymiseen ja ympäristöhaittoihin. Pyrkii yhtäältä osoittamaan kasvutalouden kanssa ristiriidassa olevia toimintatapoja ja toisaalta aikaansaamaan yhteiskunnissa syvällisen muutoksen.
- 2. Päämäärä, asiantila tai prosessi:** Yhteiskunta, jossa sen läpi kulkeva materia ja energia perustuu oikeudenmukaisuuden ja valikoivan vähentämisen käytäntöihin, jotta saavutettaisiin ekologinen kestävyys, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja yksilön hyvinvointi.⁴⁵

Kohtuutalousajattelun perustana on tavoite hyvästä eli kohtuullisesta elämästä, jonka laatu ei ole liikaa riippuvainen materiaalisesta yltäkylläisyydestä ja resurssien kulutuksesta.

Kohtuutalousidea ei ole lähtöisin ilmastokriisistä vaan resurssien rajallisuudesta ja täten kulutuksen vähentämisen tarpeesta.

⁴⁰ Esim. Kothari ym. 2019.

⁴¹ Drews & Antal 2016; ks. <https://muutosvaihtoehdot.fi/>

⁴² <https://degrowth.info/degrowth>

⁴³ Dunlap 2021, vapaasti käännettynä; Demaria & Latouche 2019.

⁴⁴ Johnsen ym., 2017; Fournier, 2008

⁴⁵ Ks. esim. Krähmer 2022.

3. **Yhteiskunnallinen liike, toimijoiden "hybridi"**: Koostuu sekä tieteilijöistä että kansalaisaktiiveista. Yhteisissä kokouksissa aiheet vaihtelevat eri painopisteiden mukaan kasvukriitistä ja yhteiskunta-analysistä, toimenpide-ehdotuksiin ja politiikkasuosituksiin.⁴⁶
4. **Poliittinen slogan**: Tavoitteena haastaa valtavirtatalouden periaatteet. Uusliberalistisen talouspolitiikan nykyaikainen konteksti näkyy nk. politiikan jälkeisenä tilana, jossa ehkäistään tiettyjen vaatimusten politisoitumista.⁴⁷ Pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnan arvoihin ja syviin rakenteisiin ja "politisoimaan uudelleen julkisen debatin, jonka ekonomisti on kolonisoinut".⁴⁸
5. **Käsitealusta, viitekehys**: Kattaa monialaisia merkityksiä, mitä muovaavat viisi ajattelun lähdettä⁴⁹:
  - Ekologinen, joka vahvistaa luonnon ensisijaisuuden;
  - Biotaloudellinen, joka hyväksyy talouskasvun rajat;
  - Antropologinen, joka kyseenalaistaa maailman yhdenmukaistamisen;
  - Demokraattinen, joka laillistaa uudelleen julkisen keskustelun;
  - Henkinen, joka vastaa nykyaikaisten yhteiskuntien merkityksen kriisiin.
6. **Talouden 'marginaalissa' sijaitsevat tai ulkoistetut tekijät huomioiva**: Sisältää esimerkiksi ekofeministisen kohtuusajattelun, jotta ajankohtaisissa keskusteluissa ei sivuutettaisi naisten, vähemmistöjen ja muunlaisten institutionalisoitunutta hyväksikäyttöä taloudellisessa toiminnassa.⁵⁰ Lisäksi se nostaa esille talouden vaikutukset globaaliin etelään eli eri valtioiden välisen eriarvoisuuden.⁵¹
7. **Vaihtoehtoisten polkujen esittäjä**: Pyrkii esittämään ideoita yhteiskunnasta, jossa vähennetään materiaalia ja energiaa käyttöä olennaisilta osin.
  - a. Avainsanoja ovat paikallisuus, pienyhteisöjen autonomia, tasainen tulonjako, oikeudenmukaisuus ja kohtuullisuus.⁵²
  - b. Elintapojen vapaaehtoista yksinkertaistamista ja muutosta kohti ekologisesti kestäväää yhteiskuntaa, jossa yksilöiden ja ympäristön hyvinvointi ei ole riippuvainen materialistisista arvoista.⁵³
  - c. Ilmenee eri tasoilla: yhteiskunta (rakenteet), yhteisöt, yksilöt.
8. **Talouskasvun 'vihertämisen' kritisoija**: Pitää kestäväää kehitystä, vihreää kasvua tai vihreää taloutta riittämättöminä, koska ne eivät puutu vallitsevan talousjärjestelmän kasvutavoitteisiin. Kestävään kehityksen idean katsotaan myös perustuvan valheellisen konsensuskeen⁵⁴. Näin ollen kohtuutalous voidaan nähdä olevan ristiriitainen esimerkiksi YK:n tai OECD:n tavoitteiden suhteen.

Kohtuutalouden teoreetikot pitävät "vihreää talouskasvua" myyttinä tai fantasiana.

"Kohtuutaloudesta" tulee helposti kielteinen mielikuva, mistä johtuen on esitetty vaihtoehtoisia ilmaisuja, kuten "hyvä elämä" tai "vakaa vauraus". Näillä on juurensa mm. Latinalaisen Amerikan alkuperäiskansojen maailmankatsomuksissa (kuten buen vivir -käsite).

Halutaan tuoda talouden poliittisuus esille, samalla kun rohkaistaan vaihtoehtoisten ratkaisumallien tuomista politiikanteon ytimeen.

⁴⁶ Esim Burkhart ym. 2020.

⁴⁷ Swyngedouw 2007; ks. Fournier, 2008.

⁴⁸ D'Alisa ym. 2015, Ariès 2005.

⁴⁹ Duverger 2020.

⁵⁰ Houtbeckers 2022.

⁵¹ Eräiden tutkimusten mukaan meillä työajan lyhennys voi merkitä globaalissa Etelässä lisää ympäristöressurssien hyödyntämistä ja jätteen määrän kasvua.

⁵² Ulvila & Pasanen, 2010.

⁵³ Hickel 2020.

⁵⁴ Hornborg 2009.

Kohtuutalousliikkeen ja ilmasto liikkeen välillä vallitsee jännite. Edellinen pyrkii osoittamaan jälkimmäisen yksisilmäisyyden; sen että ilmaston lämpeneminen on vain yksi planeetan suuren mittakaavan haasteista. Kohtuutalousliike nostaa esiin muutkin haasteet, kuten massasukupuuton etenemisen.⁵⁵

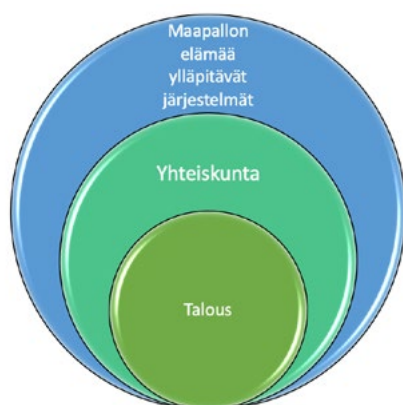
Kohtuutaloutta on määritelty ainakin kolmen tason käsitteeksi ja liikkeeksi⁵⁶:

1. Talouskasvun ideologian ja talouden kulttuurisen ylivoiman kyseenalaistaminen: talous palautuu itseisarvosta välineeksi.
2. Talousjärjestelmän uudistaminen sellaiseksi, että se ei lähtökohtaisesti eriarvoista eikä kriisiydy kasvuttomuuden myötä. Yhteiskunnan instituutioiden uudistaminen siten, että ne toimivat vakaasti ilman talouskasvua.
3. Tuotannon ja kulutuksen vähentäminen teknologisen kehityksen rinnalla, jotta globaaleihin ekologisiin kriiseihin voidaan tarttua.

Tieteidenvälinen keskustelu luo tärkeää kertomusta

Viimeisen 10 vuoden aikana kansainvälinen kohtuutaloustutkimus on laajentunut ja sisällöltään kehittynyt siihen pisteeseen, että on jo alettu puhua nousevasta uudesta talousparadigmasta, johon yhdistyy vahvasti **post-growth-suuntaus**. Tämä kehityssuunta näkyi selvästi Beyond Growth 2023 -konferenssissa. Taloustieteiden sisältä käsin on muodostumassa uusi kriittinen koulukunta ekologisen makrotaloustieteen alalla, jonka näkemyksiin kuuluvat seuraavat⁵⁷:

- » talous on vain yksi yhteiskunnan alajärjestelmistä
- » koska luonnon kantokyky on rajallinen, talouden koko on sovitettava tuon kantokyvyn sisälle – tätä voi kuvata kolmella sisäkkäisellä ympyrällä, joista pienin on talous
- » jatkuva talouskasvu ei ole vain tuhoisaa ekologisille järjestelmille, a) vaan se on myös tekosyy välttää oikeudenmukaista jakelua; b) eikä se enää lisää merkittävästi ihmisten hyvinvointia tai onnellisuutta kehittyneissä maissa
- » kyseenalaistaa ekosysteemien rahallisen arvottamisen uusklassisen taloustieteen metodeilla
- » markkinat eivät yksinään pysty vastaamaan riittävästi mittakaavaan tai oikeudenmukaiseen jakeluun.

Kuva 1. Talous asemoituu kohtuutaloudessa uudelleen toteuttamaan ensi sijassa muun yhteiskunnan ja planeetan osajärjestelmien hyvinvointia (mukaillen Rockström, 2015).

Kohtuutalouden visioiden lisäksi tarvitaan oikeanlaisen kielen käyttöä.

McGrath 2007

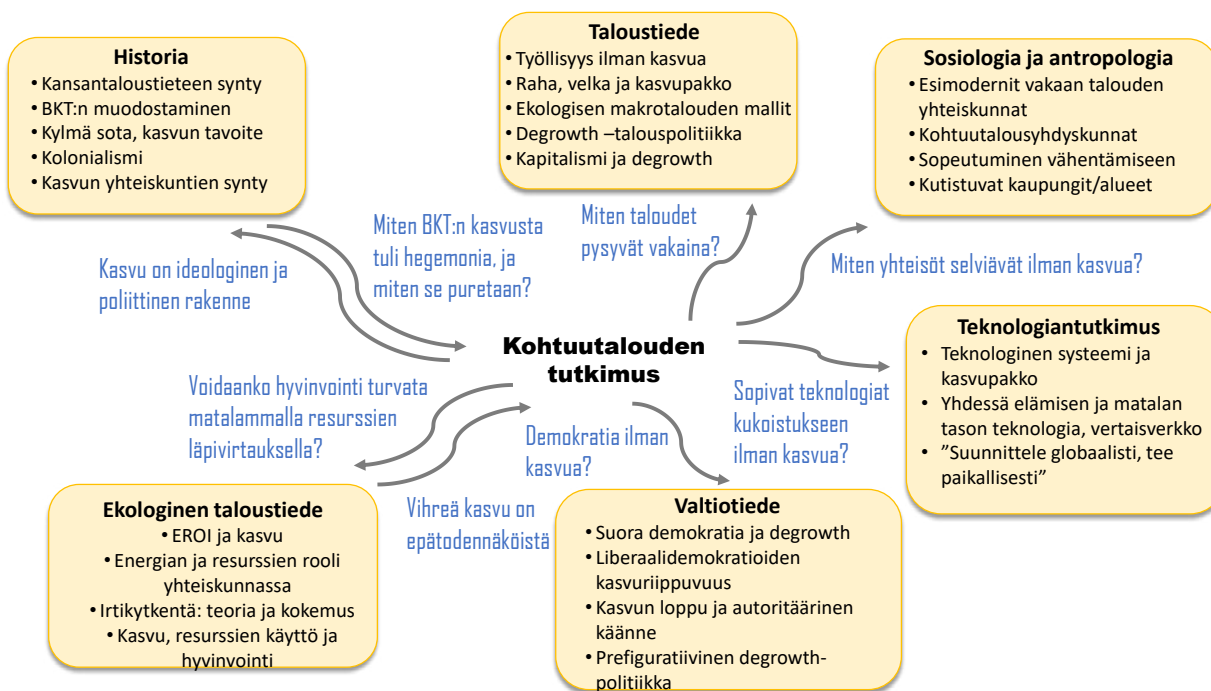
⁵⁵ Bull 2023.

⁵⁶ Järvensivu & Järvensivu, degrowth.fi

⁵⁷ Daly 1977; Jackson 2011, Kerschner 2010, Dietz & O'Neill 2013, Kallis, ym., 2018.

Kohtuutalouskeskustelu ei kuitenkaan ole rajoittunut vain taloustieteisiin, vaan kohtuuta-
louden kysymyksiä tarkastellaan myös monien muiden tieteiden piirissä. Näitä ovat muun
muassa poliittinen ekologia, poliittinen taloustiede, ympäristöpolitiikka ja -filosofia, antropo-
logia, sosiologia, kehitystutkimus ja historia. Kohtuutaloudesta keskustellaankin erilai-
sissa tutkijaverkostoissa; niissäkin, jotka eivät ole keskittyneet yksinomaan kohtuutalouden
ympäriin.⁵⁸

Luonnontieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen (sisältäen taloustieteet) välinen vuorovaikutus
on tärkeää, kun halutaan selvittää mitä ongelmia on tulevaisuudessa odotettavissa maa-
pallon ja sen osa-alueiden ekologisen kestävyyn kannalta. Näitä integroitua malleja, jois-
sa tarkastellaan esimerkiksi talouden ja ympäristön tai ilmaston välistä suhdetta, tehdään
aktiivisesti EU:ssa. Esimerkiksi voidaan tarkastella, miten eri energiasysteemit vaikuttavat il-
mastomuutoksen hillintään, tai sen siirtämistä myöhemmäksi, mikä taas puolestaan lisää
luontokatoa. Vaikka tulevaisuuden ennakkoinnissa on paljon epävarmuutta, tärkeintä on
uuden, yhteisen kielen ja kertomuksen, narratiivin, löytäminen, joka syntyy eri tieteenalojen
välisestä vuoropuhelusta. Rakentunut kertomus – kokonaiskuva – on tärkeää välittää edel-
leen päätöksentekijöille ja kansalaisille, mihin suuntaan yhteiskunnat ovat menossa ja mitä
pitäisi ottaa huomioon päätöksenteossa ja toimissa.⁵⁹ Luonnontieteet tarvitsevat rinnalleen
yhteiskuntatieteitä, koska edelliset eivät pysty täysin selvittämään yhteiskuntaan vaikutta-
vien ilmiöiden syy-seuraussuhteita tai taustatekijöitä.

Kuva 2. Kohtuutalouden tutkimus perustuu useamman tieteenalan sisällä tehtävään tutkimukseen, sekä tieteidenväliseen tutkimukseen ja keskinäiseen vuoropuheluun (soveltaen: Kallis ym. 2018).

⁵⁸ Ks. Research & Degrowth, degrowth.info, Degrowth journal. Kansainvälinen degrowth-konferenssi järjestetään joka toinen vuosi. Nuorten ekonomistien ja opiskelijoiden Suomen Rethinking Economics -ryhmä on osa kansainvälistä RE-verkostoa, jossa käsitellään kohtuutalousohjetta. Helsingin yliopistossa perustetussa kansainvälisessä EXALT-tutkijaverkostossa puhutaan myös degrowth-teemoista. Tieteellisistä lehdistä kohtuutalousartikkeleita julkaisevat ainakin Ecological Economics, Futures, Environmental Values, Journal of Cleaner Production. Suomessa Alue & ympäristö -lehden artikkelit ovat käsitelleet kohtuutaloutta.

⁵⁹ Professori Valentina Bosetti, Puheenvuoro Beyond Growth 2023-konferenssissa, täysistunto "Talousmallien voima päätöksentekoon ja laajemmin yhteiskuntaan".

Taloustutkijoiden parissa on myös noussut talouden demokratisointi: talous kuuluu kaikille.

”Se [kohtuutalous] hylkää kasvufetissin, joka on niin keskeinen kapitalismille, ja korvaa sen kunnianhimolla hyvän elämän toteuttaminen kaikille sopusoinnussa luonnon kanssa. Vaikka tällainen kehystys ei välttämättä heti herätä innostusta jokaisessa modernin yhteiskunnan kulmassa, kun sitä selitetään ja pohditaan, on vaikea nähdä, miten se ei tarjoaisi houkuttelevampaa vaihtoehtoa kuin nykyinen räikeästi yhteiskuntaa hajottava kapitalismi. Silti kohtuutalousajattelu pysyy mystisesti vaikeaselkoisena akateemisen norsunluutonin ulkopuolella. Miksi tuskin kukaan akatemian ulkopuolella puhuu kohtuutaloudesta?”

”Kun muistetaan, että kapitalismi on vakavassa kriisissä, voisi olettaa, että tämä olisi hedelmällinen maaperä vaihtoehtoisille yhteiskunnan organisointiajatuksille. Mutta [...] se ei ole ollenkaan niin. Ihmiset näyttävät pelkäävän muutosta, vaikka ympärilämmme on sekasortoa ja ilmasto- ja ympäristökriisit pahenevat nopeasti. Usein siteerattu ilmaisu – ’[on] helpompi kuvitella maailman loppua kuin kapitalismin loppua’⁶⁰ – on yksi ilmentymä tästä muutoksen pelosta.”⁶¹

Mitkä esteet pidättelevät talouden vaihtoehtoista keskustelun akateemisesta maailmasta kansalaisten pariin?

Miten keskustelu saadaan arjen tasolle, konkretiaksi?

Kohtuutalousajattelun katsotaan edenneen akateemisten tieteenalojen välillä siihen pisteeseen, että se on lähellä laajentua yhteiskuntiin. Tätä ei kuitenkaan ole vielä tapahtunut, koska tiellä on vielä esteitä.⁶²

---

⁶⁰ Jameson 2003, 76.

⁶¹ Dunlap ym. 2021, oma käännös.

⁶² Emt.

Hyppy suoraan taantumaan?

BKT:ta käytetään nykyisin yleisesti yhteiskunnan edistymisen mittarina, vaikka sitä ei koskaan ole siihen tarkoitettu. Kansantalouden tilinpidon käyttäminen päätöksenteossa määrittelee käytännössä sen, mitä pidetään yhteiskunnallisena edistysenä. Erityisesti negatiiviset, niin sanotut markkinatalouden ulkoisvaikutukset jäävät kuitenkin nykyisessä kansantalouden tilinpidon laskentakehikossa huomiotta. BKT ei esimerkiksi sisällä luonnon ilmaishyödykkeitä (maa, vesi, ilma) tai niiden kulumisen menetyksiä (saastuminen, luontokato), sekä palkatonta kotityötä ja vapaaehtoistyötä. BKT:n mittarit eivät täten kerro ilmastotai luontokriisistä, tärkeistä yhteiskunnallisista toimista, tulojaon vinoutumista tai sitä, mikä on yhteiskunnallisesti hyödyllistä tai haitallista tuotantoa. BKT:n tarjoama perinteinen näkökulma yhteiskunnan edistymiseen on siis liian suppea, etenkin kun pyrkimyksenä on vastata aikamme globaaleihin ongelmiin. YK:ssa suunnitellaan laajempaa seuranta- ja tarkastelukehikkoa sekä 10–20 uutta ohjausindikaattoria edistysmittaamiseen.⁶³

Uudessa, muotoutuvassa taloustieteen paradigmassa perinteisen yrityksiin ja kuluttajiin perustuvan talousajattelun lisäksi huomioon pitää ottaa ympäristövarat ja hyvinvointinäkökohdat, eli puhutaan ekologisesta ja sosiaalisesta kestävydestä.⁶⁴

Nykyisen BKT:n sijaan tarvitaan uusi laskentamalli, joka asettaa selkeät ja globaalisti harmonisoidut indikaattorit BKT:lle, julkisille budjeteille, rahoitusmarkkinoille ja kaikille muille talouden toimijoille, joissa otetaan huomioon sosiaaliset tekijät ja ympäristötekijät. Nähdään, että EU:n tulee olla eturintamassa globaalin muutoksen kehittämisessä ja edistämisessä sekä esimerkkinä EU:n sääntelyssä ja mittaamisessa.⁶⁵

Suomen kestävä kehityksen asiantuntijapaneeli (Kestävyyspaneeli) puolestaan esittää, että tuleva hallitus ottaisi käyttöön kokonaiskestävyyden mittarit tarkastelemaan päätöksenteon vaikutuksia. Kolmiosainen mittari mittaisi talouden kannattavuuden ohella myös suomalaisten hyvinvointia ja luontopääomaa. Paneelin mukaan pelkkää BKT:n kasvua seuraamalla ohitetaan ja riskeerataan talouden pitkän aikavälin kehitys tai jopa heikennetään sitä, koska BKT ei mittaa luonnonympäristön ja ihmisten hyvinvointia, joihin talouden kestävyys perustuu.⁶⁶

Mikään markkinatalous ei voi ottaa huomioon ulkoisvaikutuksia – siksi meillä on ilmastokriisi.

Ekonomisti Sixten Korkman 2022

BKT:ta käytetään nykyisin yleisesti yhteiskunnan edistymisen mittarina, vaikka sitä ei koskaan ole siihen tarkoitettu.

Ympäristöekonomisti ja tilastotieteilijä, dosentti Jukka Hoffren

⁶³ Hoffren, 2023.

⁶⁴ Emt.

⁶⁵ Beyond Growth 2023-konferenssi.

⁶⁶ STT tiedote 8.5.2023

Yksi iso ongelma kohtuutalouden kannattajien mukaan on siinä, kun osa taloustieteilijöistä haluaa ymmärtää kohtuutalouden ”väärin” niin, että siinä halutaan talouskasvu negatiiviseksi ja kulutus kokonaan pois.⁶⁷ Oletetaan, että vähentämisen tavoite johtaa taantumaa tai vääjäämättä lopulta taloudelliseen romahdukseen, valtion määräämiin säästötoimiin ja sosiaaliseen katastrofiin.⁶⁸

”Koska talouskasvu nähdään ainoana mahdollisena keinona parantaa elintasoa, aina kun taluskriisi tapahtuu, kohtuutalouden arvostelijat toteavat: 'Katso, näin tapahtuu, kun kasvu vähenee'. Ja, koska taloutemme on riippuvainen talouskasvusta, ja taluskriisi on katastrofaalinen monien ihmisten toimeentulolle, ihmiset olettavat, että kohtuutalouden olisi vastaavasti katastrofi ja johtaisi täysimittaiseen romahtamiseen. Molemmat oletukset ovat väärä.”⁶⁹

Kohtuullistaminen ei kuitenkaan tarkoita yksiviivaisesti talouden supistamista, vaan taloudellisen toimeliaisuuden **valikoitua** supistamista. Kyse on resurssien (materian ja energian) käytön vähentämisestä kestäville tasoille. Eli asian voisi ilmaista kuvaannollisesti siten, että yhteiskuntien ”aineenvaihdunnassa” kulkee läpi vähemmän materiaa ja energiaa, mutta kasvua alkaa syntyä uudenlaisen, kestävämmän ja uudenlaisen toiminnan parissa. Tuleva yhteiskunta täytyy näin ollen muodostaa erilaisen logiikan varaan.

”Kohtuutalouden ei tarkoita, että tulisimme elämään luolissa kynttilöiden valossa. Sen sijaan se voisi tarkoittaa, että rikkaiden maiden ihmiset muuttavat dieettiään, asuvat pienemmissä taloissa ja matkustavat ja ajavat vähemmän. On tärkeää selvittää, ettei kohtuutalouden viittaus bruttokansantuotteen vähentämiseen.”⁷⁰

Kohtuutaloutta perustellaan monessakin mielessä taantumaa vastakohtana⁷¹:

1) Taantumaa ovat tahattomia, kun taas kohtuutalouden suunniteltua ja tarkoituksellista: se tarkoittaa johdonmukaista politiikkaa kielteisten ekologisten vaikutusten ja eriarvoisuuden vähentämiseksi sekä hyvinvoinnin parantamiseksi. Taantumaa ei suunnitella, eikä niillä pyritä mihinkään näistä tuloksista – itse asiassa ne toimivat päinvastoin.

2) Kohtuutaloudella on valikoiva lähestymistapa taloudellisen toiminnan vähentämiseen. Siinä pyritään pienentämään ekologisesti tuhoisaa ja sosiaalisesti vähemmän tarpeellista tuotantoa, joita voidaan katsoa edustavan esimerkiksi katumaastureiden tuotanto, aseet, naudanliha, yksityisliikenne, mainonta ja suunniteltu tavaroiden vanheneminen. Samaan aikaan laajennetaan yhteiskunnallisesti tärkeitä aloja, kuten terveydenhuoltoa, koulutusta, hoitoa ja virkistyspalveluja. Taantumaa taas toimivat sattumanvaraisesti, tuhten usein yhteiskunnallisesti tärkeitä aloja, samalla kun voimaannutetaan sosiaalisesti vähemmän tarpeellisia aloja. Esimerkiksi koronakriisissä taantuma on vaikuttanut kielteisesti kouluihin, virkistysmahdollisuuksiin ja julkiseen liikenteeseen, kun taas Amazon-yhtiö on laajentunut ja sen osakkeet nousivat.

3) Kohtuutalouden ottaa käyttöön politiikkoja työttömyyden ehkäisemiseksi ja työllisyyden parantamiseksi, kuten lyhentämällä työviikkoa, ottamalla käyttöön työtakuun ja toimeentuloon riittävän palkan, sekä uudelleen koulutusohjelmien käynnistäminen ihmisten siirtämiseksi pois niin kutsuttujen auringonlaskun aloilta. Taantumaa sen sijaan johtavat massatyöttömyyteen ja kansalaiset kärsivät toimeentulon menetyksistä.

BKT:n mukaan mitään ympäristökriisiä ei ole olemassa.

Kohtuutalouden ei tarkoita taantumaa menoa.

⁶⁷ Ekonomisti Anni Marttisen haastattelu, ks. Nummi, 2023.

⁶⁸ Ks. esim. Touati, 2020.

⁶⁹ Schmelzer, ym. 2022, 20 (oma käänös).

⁷⁰ Alexander, 2021 (oma käänös); ks. van den Bergh, 2011.

⁷¹ Schmelzer, ym. 2022; Hickel, 2020.

4) Kohtuutalous pyrkii vähentämään eriarvoisuutta ja jakamaan kansallisia ja globaaleja tuloja oikeudenmukaisemmin, kuten esimerkiksi progressiivisella verotuksella ja toimeentuloon riittävällä palkkapolitiikalla. Taantumilla sen sijaan on taipumus syventää eriarvoisuutta. Koronakriisissä esimerkiksi suuryritysten tukipaketit ja muut vastaavat toimet ovat tehneet rikkaista rikkaampia ja miljardöörit ovat lisänneet miljardeja varallisuuteensa, kun taas käytännössä kaikki muut ovat hävinneet. Eräiden arvioiden mukaan köyhin 50 prosenttia ihmiskunnasta menettää 4,4 miljardia dollaria päivässä.⁷² Kohtuullisuuden vaatimus kohdistuu ennen kaikkea yhteiskuntien yhden prosentin rikkaimpaan väestönosaan, jonka hallussa on varallisuutta, kuten valtioiden eri tavoin tukemia suuryhtiöitä, mutta joka ei laita resurssiaan yhteiskunnan kiertoon.

5) Kohtuutalous pyrkii laajentamaan universaaleja julkisia hyödykkeitä ja palveluita, kuten terveydenhuoltoa, koulutusta, liikennettä ja asumista, jotta voidaan uudelleen määrittää perushyödykkeet, joita ihmiset tarvitsevat hyvinvointiinsa. Kohtuutaloudessa on siis kyse välttämättömien tavaroiden ja palveluiden tarjoamisesta. Taantumia sitä vastoin edellyttävät yleensä säästötoimenpiteitä, jotka johtavat julkisten palvelujen menojen leikkaamiseen.

6) Kohtuutalous tarkoittaa nopeaa ja päättäväistä muutosta, suunnitelmaa siirtyä kestävämpään tulevaisuuteen: uusiutuvaan energiaan, maaperän ennallistamiseen ja biologisen monimuotoisuuden turvaamiseen, päätavoitteena pysäyttää ekologinen romahdus. Taantumien aikana sen sijaan hallitukset tyypillisesti hylkäävät rohkeat kestävyyspolitiikat ja -toimenpiteet ja keskittävät sen sijaan kaiken kasvun aikaansaamiseen, olivatpa ekologiset kustannukset mitkä tahansa. Kohtuutalous puolestaan vaatii kokonaan toisenlaista taloutta; sellaista, jossa tavoitellaan eri tavoin hyvinvointia samalla kun yhteiskunnan materian ja energian kulutus vähenee kestävälle tasolle.

Kohtuutaloustoimien vaikutuksia väestön hyvinvointiin on ryhdytty selvittämään:

- » Japanilaisen tutkimuksen⁷³ mukaan taloudellisten standardien lasku ei johtanut subjektiivisen hyvinvoinnin heikkenemiseen pitemmällä aikavälillä. Tutkijoiden mukaan poliittiset ja kansantalouden mahdollisuudet kohtuutalouteen saattavat olla odotettua suuremmat. Näin ollen tutkimuksen johtopäätöksenä oli, että kohtuutalous voi olla tehokas vaihtoehto.
- » Uusissa radikaaleissa sosiaalipolitiikoissa voidaan yhdistää sosiaalinen hyvinvointi ja vähähiiliset päästöt, mikä on taloudellisesti ja poliittisesti toteuttamiskelpoisia. Täten kasvun vähenemisellä ei ole pelkästään ympäristöhyötyjä, vaan sillä voi olla myös sosiaalisia etuja tuloerojen vähentämisen ja työttömyyden alentamisen kautta.⁷⁴

Kun kohtuutalouden lähtökohtana on, että yhtäältä resurssi- ja hiilidioksidirajoitukset tekevät talouden jatk kasvusta kestäväntä, ja toisaalta materian ja energian kulutuksen vähentäminen on väistämätöntä, kysymys kuuluu, kuinka kohtuutaloudesta voi tulla sosiaalisesti kestävä, eli vauras ja vakaa, eikä katastrofaalinen lasku?⁷⁵

”Pelkät hinnoittelumekanismit eivät todennäköisesti takaa sujuvaa sopeutumista; tarvitaan täysi joukko ympäristö- ja uudelleenjakopolitiikkaa, mukaan lukien muun muassa perustulopolitiikkaa, työajan lyhentämistä, ympäristö- ja kulutusveroja sekä mainonnan valvontaa. Tällaiset politiikat, jotka uhkaavat ”haitata” taloutta, toteutetaan yhä harvemmin olemassa olevissa markkinatalouksissa, joiden perusinstituutiot (rahoitus, omaisuus, poliittiset ja uudelleenjako) ovat riippuvaisia jatkuvasta talouskasvusta ja edellyttävät sitä. Tarvitaan yhteen kietoutunut kulttuurinen ja poliittinen muutos, joka omaksuu kohtuutalouden positiivisena yhteiskunnallisena kehityksenä, ja joka uudistaa niitä instituutioita, jotka tekevät kasvusta välttämättömän. Kestävä kohtuutalous ei siis ole vain strukturoiva käsite; se on radikaali poliittinen projekti, joka tarjoaa uuden tarinan ja iskulauseen sosiaaliselle koalitiolle, jonka ympärille on rakennettu pyrkimys rakentaa yhteiskunta, joka elää paremmin vähemmällä.”⁷⁶

⁷² Sumner, ym., 2020

⁷³ Komatsu, ym. 2022.

⁷⁴ D’Alessandro, ym. 2020.

⁷⁵ Mukailen Kallis, 2011.

⁷⁶ Emt., (oma käännös).

3. Miten kohtuutalouteen päästään?

Kohtuutalousajattelijat esittävät kaksi skenaariota: joko ajelehditaan ennakkoimattomiin kriiseihin, kuten rajuun taantumiaan, tai lähdetään tekemään hallittua yhteiskunnallista, vapaaehtoista muutosta. Jälkimmäisessä pyritään moninaisilla radikaaleilla toimenpiteillä parantamaan sekä yhteiskunnan rakenteita että kansalaisten arkea siten, ettei hyvinvointi ei ole riippuvainen pääomavaltaisesta kasvutaloudesta.

Agendan sisältöjä

Kohtuutalousajattelun teoreetikoita on kritisoitu siitä, että he tarkastelevat asioita liikaa 'lintuperspektiivistä', sen sijaan, että tunnistaisivat sekä esittäisivät kohtuutalouden konkreettisia keinoja. Tällä peräänkuulutetaan todisteita konseptista, mikä loisi perustan suuremmalle muutokselle pois kuluttamisesta ja nykyisestä kasvuriippuvuudesta.

On myös ehdotettu, että kohtuutalousajattelua tulisi alkaa heti integroida yhteiskunnan eri areenoille,⁷⁷ ja kohtuutalouden yhteiskuntaa ei tarvitsisi lähteä rakentamaan tyhjästä. Jos tähän tähtäävää ohjelmaa lähdettäisiin toteuttamaan, se voisi kehittyä nykyisen yhteiskunnan perustalle, missä on jo olemassa kohtuutalouden mukaisia rakenteita. Näitä pitäisi lisätä samaan aikaan kun poistettaisiin toimimattomia rakenteita.⁷⁸

Kohtuutalouden rakenteita ei tarvitsisi muodostaa tyhjästä, vaan ne voitaisiin perustaa olemassa oleviin rakenteisiin niitä muuttamalla.

Kun otetaan huomioon vaakalaudalla olevat riskit, poliitikkojen ja päättäjien olisi vastuutonta olla tutkimatta mahdollisuuksia kasvun jälkeiseen tulevaisuuteen.

The Guardian 9/2018

---

⁷⁷ Bull, 2023

⁷⁸ Buch-Hansen & Nesterova, 2023; Barlow ym., 2022.

Yleisemmällä tasolla on esitetty esimerkiksi seuraavanlaisia listoja kohtuutalouteen siirtymisessä: Ensimmäisessä lähestymistavassa on seitsemän kohtaa perustuen tarvittavaan muutosprosessiin ja päämäärän⁷⁹:

1. Arvomuutos
2. Markkina-ajattelun rajoittaminen
3. Rakenteiden muuttaminen
4. Varallisuuden uusjako
5. Paikallisuus
6. Vähentäminen (esim. työn ja kulutuksen)
7. Uusiokäyttö ja kierrätys.

Toisessa näkemyksessä keskitytään muutoksiin kuudella eri alueella⁸⁰:

1. Talouden demokratisointi, johon kuuluu esimerkiksi yhteisomaisuuden vahvistaminen ja solidaarisuustalous, jossa siirretään vesi tai sähkö demokraattiseen omistukseen tarjoamalla institutionaalista tukea yhteistyölle, osuuskuntatyyppisiä työpaikkoja tai tarjoamalla ehdotuksia makrotalouden koordinoinnista osallistavaan suunnitteluun.
2. Uudelleenjako ja sosiaaliturva, sisältäen politiikan, joka takaa kaikille yleiset peruspalvelut.
3. Teknologian demokratisointi tukemaan politiikkaa, jossa teknologioiden vaikutuksia yhteiskuntaan ja ympäristöön arvioidaan koko niiden elinkaaren suhteen.
4. Työn uudelleenarvostus, mukaan lukien työajan radikaali lyhentäminen ja hyödyttömien tai sosiaalisesti haitallisten töiden poistaminen, samalla kun uudelleensuunnataan talous tarvelähtöisesti ja hoitotyöhön.
5. Sosiaalisen aineenvaihdon demokratisoituminen, mikä tarkoittaa, että suurilla alueilla tuotanto ja kulutus on purettava, kun taas muita järjestelmiä on kehitettävä niiden tilalle – tämä voi sisältää esimerkiksi verotusjärjestelmien uudistaminen haitallisen teollisuuden vähentämiseksi. Koetoimintaa tai moratoriota suunniteltujen fossiilisten polttoaineiden infrastruktuurille.
6. Kansainvälinen solidaarisuus, joka voisi tapahtua esimerkiksi kansainvälisen valuuttajärjestelmän uudelleenjärjestelyin. Purkaa kansojen välisiä epätasaisia hierarkioita tai peruuttaa globaalien eteläisten maiden velat ja resurssien, teknologian siirto, ja rahaa ilmastovelan hyvitykseksi.

Kolmannessa lähestymistavassa keinot on jaoteltu kolmeen pääryhmään⁸¹:

1. Rajojen määrittely:

- kulutukselle, resurssien käytölle, päästöille ja taloudellisten toimintojen ulkoisten kustannusten verottaminen.

2. Talousmallin valinta:

- teknisten edellytysten kehittäminen ekologiselle makrotaloustieteelle. Sen avulla kansantalouksien käyttäytymistä ymmärretään paremmin, silloin kun niiden toimintaa rajoitetaan tiukkojen päästö- ja luonnonvarojen käyttörajojen alaisiksi
- avainasemassa on myös määritellä vallitsevat olettamukset sekä työn että pääoman tuottavuudesta
- ekologisen sijoittamisen tuotto-odotusten huomiointi
- luontopääoman ja ekosysteemipalveluiden arvon laskeminen
- investoinnit työpaikkoihin, tuotantokoneistoon ja infrastruktuuriin
- tiukempi talous- ja budjettipolitiikka; pois velkavetoisesta materialistisesta kuluttamisesta
- kansantalouden tilinpidon (BKT) muutos.

⁷⁹ Latouche, 2010, 42-52

⁸⁰ Schmelzer, ym., 2022, 33. Ks. SLL, 2023: Suomi käyttää yritysten haitallisiin ympäristötukiin vuosittain 3,6 miljardia euroa.

⁸¹ Jackson, 2009, 199-211

3. Sosiaalisen ts. yhteiskunnallisen logiikan muuttaminen:

- kulutuskulttuurin purkaminen
- yhteiskuntaan osallistuminen laajemmaksi kuin pelkkä kuluttajan asemasta käsin toimiminen
- työaikajärjestelyt
- tasa-arvojärjestelyt
- kestävän hyvinvoinnin uudet mittaustavat (terveen eliniän odote, osallistuminen koulutukseen, kollektiivinen toiminta jne.)
- sosiaalisen pääoman vahvistaminen.

Viimeisessä esimerkissä kohtuutalouden voidaan ymmärtää sisältävän syviä, ekososiaalisia muutoksia neljällä yleisemmällä yhteiskunnallisella tasolla, jotka liittyvät toisiinsa. Paras muutos toteutuisi kaikilla tasoilla. Jokaisella tasolla nämä muutokset edellyttäisivät vähentämistä toisissa kohteissa ja lisäämistä puolestaan muissa kohteissa, kuten seuraavin esimerkein (joista yksilötaso on jätetty pois)⁸²:

1. Luontoon liittyvät materiaaliset liiketoimet: vähemmän materiaalia ja energiaa läpimenoa, jätettä, kasvihuonepäästöjä, liikakulutusta, ja puolestaan lisää puhtaan energian muotoja, paikallisuutta, luontoperustaisia elannonhankintaa, luonnon monimuotoisuuden suojelua ja arvottamista.

2. Henkilöiden välinen sosiaalinen vuorovaikutus: vähemmän kilpailua, ahneutta, rasismia, ilmastonmuutoksen kieltämistä, ja enemmän solidaarisuutta, kohtuutta, empatiaa, erilaisuuden sietämistä, demokratiaa, taloudellisten resurssien yhdenvertaista jakamista.

3. Sosiaalinen rakenne: vähemmän kasvuimperatiivia, kilpailua, epätasa-arvoa, patriarkaalisuutta, jäykkiä hierarkioita, byrokratiaa, sortavia rakenteita, köyhyyttä, ja enemmän yhteistyötä, taloudellisten resurssien yhdenvertaista jakamista, matalia hierarkioita.

Yksityiskohtaisempia luetteloita kohtuutalouden politiikoista on esitetty eri julkaisuissa. Esimerkiksi yhdessä esityksessä nämä aiemmat poliittiset esityslistat tai agendat on koottu yhteen ohjelmaan 19 teemaksi.⁸³ Teemoista jokainen sisältää päämäärät (numeroitu: 1, 2, 3 jne.), tavoitteet (kirjaimet: a, b, c jne.) ja instrumentit tai välineet (luettelomerkki). Kaikkiaan ohjelma sisältää 232 politiikkaehdotusta, jotka on jaettu 60 päämääräksi, 32 tavoitteeksi ja 140 välineeksi. Luettelo on tekijän mukaan tarkoitettu analyysia varten, eikä suoraan operatiiviseksi toimintaohjelmaksi. Seuraavassa on esitetty soveltaen valikoituja otteita tästä ohjelmasta, josta on huomioitava, että se on laadittu Ranskan yhteiskunnalliseen ympäristöön:

Epätasa-arvo

1. Eriarvoisuuden vähentäminen
  - a. rajoitetaan korkeita palkkoja
    - ▶ enimmäistulo
  - b. rajoitetaan omaisuuden määrää
  - c. verotetaan rikkaita
    - ▶ varallisuusveron ottaminen takaisin käyttöön
    - ▶ vero-osinko (CAC40, Pariisin pörssin pääosakeindeksi)
  - d. sukupuolten samapalkkaisuuden takaaminen
    - ▶ lainsäädäntö
2. Köyhyyden poistaminen
  - a. Ranskassa
    - ▶ ilmainen koulutus köyhille
    - ▶ lisää taloudellista apua köyhille
    - ▶ perustulo
  - b. maailmassa
    - ▶ siirretään ekologisten verojen tulot kehitys yhteistyöhön.

⁸² Buch-Hansen & Nesterova, 2023.

⁸³ Parrique 2019, 834-850; ks. myös Fitzpatrick ym., 2022.

Tuotanto

1. Kestävä tuotanto
  - ▶ kielletään vaaralliset tuotteet ja toiminnot
  - a. Saastuttaja maksaa -periaatteen toteuttaminen
    - ▶ lopetetaan saastuttavien teollisuudenalojen tukeminen
2. Tuotannon vähentäminen
3. Tuotannon relokaatio
  - ▶ verotus kilometrien perusteella
  - ▶ lähellä sijaitsevien palvelujen verovapaus
4. Enemmän tee-se-itse -tuotantoa ja käsityötä
  - a. Käytetään vähemmän koneita
5. Keskitetään tuotanto uudelleen tarpeiden tyydyttämiseen
  - a. tuotetaan vähemmän aseita
7. Paremmat julkiset palvelut.

Kauppa

- Vähennetään kansainvälistä kauppaa
- a. vähennetään tuontia
    - ▶ vihreä tariffi
  - b. vähennetään vientiä (esim. jätteet)
2. Sännellään kansainvälistä kauppaa
- a. vähemmän monikansallisia yrityksiä
  - b. neuvotellaan kauppasopimukset uudelleen
  - c. kirjaudutaan ulos kauppasopimuksista
3. Vähennetään matkailua
- ▶ mainostetaan pyöräilyä
  - ▶ matkailuvero kilometrien perusteella
  - ▶ paikallisen matkailun vahvistaminen
4. Kotimaan tuotannon lisääminen
- ▶ tuotteiden, jonka valmistus olisi voitu tehdä Suomessa, kovempi verottaminen
  - ▶ kielletään tuotannon siirtäminen ulkomaille.

Kulutus

1. Kestävä
  - ▶ muodostetaan ministeriö käyttäytymistieteiden alalle (kuten ao. yksikkö Iso-Britanniassa)
  - ▶ ekomerkit, vihreä ALV
  - ▶ kielletään autokilpailut
2. Tarpeiden vähentäminen
3. Ostamisen vähentäminen (esim. valmistettuja tuotteita, ei-ekologisia tuotteita)
  - ▶ verotetaan luksustuotteita
  - ▶ kielletään kampanjat ja ale-myyntit (esim. Black Friday)
  - ▶ rajoitetaan kauppojen aukioloaikoja
  - ▶ vähennetään ostovoimaa
  - ▶ verotetaan pulloitettua vettä
4. Mainosten vähentäminen
  - a. säännellään mainontaa
    - ▶ veromainonta (esim. tuotteen perusteella)
    - ▶ kielletään mainonta (esim. nuorisolle, julkisiin tiloihin, sekä fossiilisiin polttoaineisiin perustuvat tuotteet, ja luetteloidaan demokraattisesti päätetyt tuotteet)

5. Paikallinen kulutus

a. vähemmän supermarketteja

- ▶ boikotoidaan supermarketteja
- ▶ verotetaan supermarketteja
- ▶ rajoitetaan supermarkettien enimmäiskokoa

6. Lisää jakamista

- ▶ enemmän resursseja tavaroiden jakamiseen
- ▶ keskinäiset avustusosuuskunnat.

Yksityiset yritykset

1. Pienempiä

- ▶ rajoitetaan yritysten kokoa

2. Enemmän voittoa tavoittelemattomia

- ▶ pakollinen sosiaalinen & ekologinen kirjanpito
- ▶ suuryhtiöiden verotuksen nostaminen (esim. GAFA⁸⁴)
- ▶ osingon jako osakkeenomistajille yhtiöissä, joissa työntekijöitä lomautetaan
- ▶ voittovero
- ▶ verovapaus/tuet voittoa tavoittelemattomille yrityksille
- ▶ julkisten hankintojen etu voittoa tavoittelemattomalle yritykselle.

Alan kirjallisuudessa keskeisimmiksi kohtuutalouden toteutuskeinoiksi esitetään länsimaisen kulutuksen vähentämistä ja työajan lyhentämistä⁸⁵, BKT:n korvaamista paremmilla edistyksen indikaattoreilla, perustulon käyttöönottoa, haittaveroja sekä mainonnan valvontaa.

Keinovalikoima on laaja, mutta kaipaa edelleen selkeämpää konkretiaa ja eri tekijöiden syy-seuraussuhteiden sekä yhteiskunnallisen ympäristön huomioimista – Ranskassa tehdyt toimet eroavat osaltaan siitä, mitä Suomessa olisi mahdollista tai kannattaisi tehdä.

Myös suomalaisessa kohtuutalouden keskustelussa on esitetty erilaisia keinoja. Niihin kuuluvat varsinkin työajan lyhentäminen, velkapohjaisesta rahajärjestelmästä irtautuminen ja luonnonvarojen hyödyntämisen rajoittaminen.⁸⁶

”Monet kohtuutalouden mukaiset toimintamallit, kuten jakamistalous, paikallisvaluutat, kalastuskiintiöt ja rajoitukset torjunta-aineiden käytössä tai tupakkatuotteiden mainonnassa ovat jo arkipäivää. Vaihtoehtoja on runsaasti: haluammeko esimerkiksi lisätä osuustoimintaa, tukea lähiruoan tuotantoa tai rajoittaa lentoliikennettä – vai osakeyhtiöiden, tehokkaiden suurtilojen ja lentokenttälajennusten tuomaa talouskasvua, varjopuolista huolimatta? [...]”⁸⁷

Kohtuusliike laati vuoden 2019 vaalien alla listan politiikkaratkaisuisista, vaikkakaan lista ei ole liikkeen virallinen ohjelma. Listan tarkoitus on osoittaa lukuisat mahdolliset kohtuutalouden keinot, jotka voisivat sopia erilaisille poliittisille näkökulmille. Seuraavassa on valikoituja, suoria otteita kohtuusliikkeen keinolistasta:

Koska talouden ja ympäristövaikutusten välistä irtikykentää ei ole tiedossa, tuotannon ja kulutuksen vähentämistä pidetään kohtuutalouden pääkeinona.

⁸⁴ Ranskan parlamentti hyväksyi digitaalisten palveluiden suuryhtiöille niin kutsutun GAFA-veron (Google, Apple, Facebook ja Amazon), joka on kolme prosenttia yhtiöiden vuosittaisesta liikevaihdosta. Veron kohteeksi joutuu yhtiö, jonka liikevaihto on yli 750 miljoonaa euroa ja josta ainakin 25 miljoonaa olisi tehty Ranskassa. Verolla yritetään rajoittaa yritysten mahdollisuutta tehdä voittoa Ranskassa ilman, että ne maksavat veroja. (STT 11.7.2019).

⁸⁵ Esim. Victor 2012.

⁸⁶ <https://kohtuusliike.fi/tietoa-kohtuusliikkeesta/>, ks. Ulvila & Pasanen, 2010, Latva-Pukkila, 2015.

⁸⁷ Tietoa kohtuusliikkeestä - Kohtuusliike

Tuotanto ja yritykset

- Ympäristöä kuormittavan tuotannon verotusta kiristetään.
- Teollisuuden ja maatalouden tukien jaon perusteeksi otetaan ekologinen kestävyys.
- Tuotannon vaikeasti kierrätettävien materiaalien verotus, joka kiristyy ajan mittaan. Materiaalit, jotka tuotannossa tehdään kelvottomiksi kierrättää, voidaan kieltää.
- Työntekijäosuuskunnista tehdään kannustettava yhtiömuoto suosimalla niitä verotuksessa. Talouskasvun hidastuessa työntekijäosuuskunnilla voi olla pienempi paine irtisanoa väkeä.
- Verotuksella kannustetaan pörssiin listautumista vastaan. Pörssiyritykset luovuttavan suuren osan itsenäisestä päätäntävallastaan kansainvälisille pääomamarkkinoille, jolloin niiden on vaikeampi toimia kestävyden edelläkävijöinä.
- Yritysvastuulainsäädäntöä tiukennetaan.

Kuluttaminen

- Tavaralainamoita ja jakamistalouden alustoja tuetaan. Korjaamoita tuetaan verotuksella.
- Perustarpeet ylittävien kulutustuotteiden verotusta kiristetään ekologisen kuormittavuuden mukaan.
- Tuontitullien perusteeksi otetaan tuodun tavaran koko elinkaaren (ml. hävitys) ympäristöhaitta.
- Tuetaan ympäristöystävällisempiin lämmitysjärjestelmiin siirtymistä.

Tulovero

- Jyrkennetään tuloverotuksen progressiota korkeimpien tulojen päädyssä niin, että Suomeen käytännössä tulee maksimitulo.

Kotitalouksien ja yritysten velkaantuneisuus

- Yksityistä velkaantuneisuutta hillitään. Korkeat velkataakat voivat talouskasvun hidastuessa osoittautua mahdottomaksi maksaa, mikä aiheuttaisi hyvin vakavia ja laajalle leviäviä ongelmia taloudessa. Velkaantuneisuutta hillitsevät esimerkiksi riittävä kotitalouksien tulotaso ja hyvät julkiset palvelut. Julkiset investointipankit ja julkinen lainojen takaaminen ovat keinoja hillitä velkaantumisen tuottamia riskejä.

Mainonta

- Rajoitetaan tai osin kielletään hyvin epäekologisten tuotteiden ja palveluiden kuten lentomatkojen mainonta.

Verot ja tuet

- Verotuksella ja tuilla varmistetaan, että materiaalisien kulutuksen vähenemisen ja joidenkin tuotteiden nousevat hinnat eivät rasita ihmisiä epäoikeudenmukaisesti. Kulutuksen laskun ei pidä olla liiaksi köyhimpien vastuulla.
- Turvataan veropohja verovälttelyä kitkemällä.
- Kokeillaan osallistavia budjetoinnin menetelmiä⁸⁸.

Sosiaaliturva

- Kaikille kuuluva riittävä perustulo mahdollistaa työviikon lyhentämisen, turvallisen irtautumisen ympäristöä kuormittavasta työstä, ja uudelleenkuultautumisen. Perustulo voidaan rahoittaa esimerkiksi fossiilisten polttoainneiden verosta tai muista haittaveroista, jolloin haittaverojen hyväksyttävyyys samalla kasvaa.

Julkiset työpaikat

- Ekologisessa murroksessa ja ylikulutuksesta irtautuessa työn tarjonta muuttuu. Työttömäksi jääville tarjotaan hyödyllisiä työtilaisuuksia ekologisessa jälleennrakennuksessa. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi työtakuuna.

Julkiset palvelut ja tilat

- Pysäytetään sotesektorin yksityistäminen.
- Peruspalveluista tehdään käyttäjälle maksuttomia.

Kohtuutalouden organisaatioiden, etenkin yritysten ja yhtiöiden kohdalla tarvittaisiin enemmän tutkimusta ja näkökulmia.

⁸⁸ Toimintatapa, jossa kuntalaiset otetaan mukaan yhteisiä verovaroja koskevaan keskusteluun, suunnitteluun ja päätöksentekoon, ks. Osallistuva budjetointi | Kuntaliitto.fi

Ekologisen jälleenrakennuksen rahoitus

- Yksityiset investoinnit fossiili-intensiivisiin hankkeisiin estetään. Tällöin sekä estetään lukkiutuminen fossiilisiin investointeihin että kannustetaan yksityisen pääoman kanavoitumista ekologisempiin hankkeisiin.
- Valtio voi ohjata yksityisiä investointeja kestäviin hankkeisiin mm. rahoittamalla tärkeiden sektoreiden tutkimusta ja kehitystä, takaamalla lainoja ja investoimalla tärkeisiin sektoreihin itse.
- Ei valtion rahaa fossiiliseen infrastruktuuriin. Ei uusia kiitoratoja. Ei uusia valtatteita.
- Jos yksityinen pääoma ei kuitenkaan johda tietä jälleenrakennuksessa, julkisen velan määrä ei voi olla esteenä tarpeellisten investointien toteutukselle. EU:n julkisen sektorin velkakaton ehdot olisi tässä tapauksessa voitava neuvotella uudelleen, tai siitä pitäisi joustaa.
- Euroopan investointipankin roolia kasvatetaan ekologisen jälleenrakennuksen toteuttamiseksi.
- Suomeen voidaan perustaa ”kehityspankki”, joka rahoittaa kestävästä infrastruktuuria edullisesti ja takaa yksityisiä jälleenrakennushankkeita.
- Suomen työeläkejärjestelmän yli 200 mrd. euroa ohjataan ensin irti kaikista fossiilisista investoinneista, ja sitten tukemaan ekologista jälleenrakennusta.
- Euroopan keskuspankki voi osallistua ekologisen jälleenrakennuksen rahoitukseen, mikäli sen mandaatti neuvotellaan uudestaan.

Koulutuspolitiikka

- Uudelleen koulutusohjelmalla saadaan osaavaa työvoimaa ekologisesti kestävästä infrastruktuurin suunnitteluun ja rakentamiseen. Uudelleen koulutus myös antaa turvaverkon, kun vanhoja ympäristölle haitallisia työpaikkoja häviää.

EU ja kauppa

- EU:n vakaus- ja kasvusopimus muutetaan vakaus- ja hyvinvointisopimukseksi. Uusi sopimus ei määrittäisi talouskasvua politiikan päämääräksi, sallisi julkisen rahoituksen roolin kasvattamisen ekologisen kestävyuden saavuttamiseksi sekä keskittyisi hyvinvointiin taloustilastojen sijasta.
- Elinkeinoelämän murroksessa koordinoidaan talous- ja kauppapolitiikkaa muiden valtioiden ja EU:n kanssa, jotta ekologinen kestävyuden tavoittelu ei tee kestäjän altavastajaa.

Innovaatiot

- Ekologisten kriisien aika vaatii teknologisten innovaatioiden lisäksi sosiaalisia innovaatioita. Uusien yhteiskunnallisten järjestelmien kuten paikallisvaluuttojen, erilaisten osuuskuntien, ja yhteisöllisten projektien kokeiluihin kannustetaan mm. julkisilla investoinneilla ja apurahoilla.

Hallinto

- Perustetaan ”ekologisen jälleenrakennuksen ministeriö”, jonka tehtävänä on suunnitella jälleenrakennusta ja ottaa kantaa investointien ja poliittisten päätösten ympäristövaikutuksiin sekä siihen, edistävätkö vai hidastavatko päätökset jälleenrakennusta.

On selvää, että keinoehdotukset vaativat enemmän konkretiaa ja soveltamista erilaisiin yhteiskuntiin. Syvälinen muutos vaatisi päättäjiltä, hallinnolta, kansalaisilta ja yhteisöiltä luovuutta useilla aloilla, jotta päästäisiin ”yli” nykyisten rakenteiden ja käytäntöjen.

Kestävyuden sosiaalinen ulottuvuus painottaa, että ympäristövastuuta kannetaan inhimillisen kantokyvyn mukaan. Tämä tarkoittaa, että ihmiset ovat yhteiskunnassa myös eriarvoisessa asemassa sen osalta, millaisia mahdollisuuksia heillä on toimia henkilökohtaisessa elämässään kestävästi.⁸⁹

⁸⁹ Kallio, 2023.

Z- ja alfa-sukupolvien taloudellinen vaikutusvalta

Kulutukseen ja tuotantoon puuttuminen on yksi tärkeimmistä tekijöistä pyrittäessä kohtuutalouteen. Nykyaikaiset kansantaloudet ovat riippuvaisia "kasvun moottorista", jonka muodostavat kaksi keskenään riippuvuussuhteessa olevaa talouden piirrettä. Ensinnäkin voiton tavoittelu tuottaa jatkuvasti uutuuksia, parempia ja halvempia tuotteita ja palveluita. Toiseksi, monimutkainen yhteiskunnallinen – sosiaalinen – logiikka kasvattaa näiden hyödykkeiden kulutuskysyntää. On tärkeää ymmärtää tämä kaksoisdynamiikka, jotta siihen voidaan vaikuttaa.⁹⁰

"Jokaisella kasvun vähentämisstrategialla on omat haasteensa. Sen voi tulkita niin, että kohtuutalousstrategia on ekologinen strategia, joka voi auttaa meitä luomaan kestävämpiä kulutusrakenteita. Kohtuutalousstrategioiden avainkysymys on, että kulutuksen vähentäminen ei välttämättä edellytä yksilöiden hyvinvoinnin vähentämistä. Teoreettisesti kasvun vähentämiseen voisi sisältyä tuotannon ja kulutuksen vähentäminen, samalla kun lisätään ihmisten hyvinvointia ja parannetaan planeetan ekologisia olosuhteita ja tasapuolisuutta. Kasvun hillitseminen vaatii tulevaisuutta, jossa yhteiskunnat elävät ekologisilla keinoilla avoimilla, paikallisilla talouksilla ja resurssit ja kautuvat tasaisemmin uusien avoimen yhteiskunnan muotojen ja demokraattisten instituutioiden kautta. Kohtuutalouden edistäjät pyrkivät maksimoimaan onnellisuutta ja hyvinvointia ei-kuluttavilla tavoilla."⁹¹

Kohtuutalouden perusideana on siis optimoida taloudellinen toiminta ekologisesti kestävä tasolle. Tämä edellyttää tuotannon ja kulutuksen ihannetason määrittämistä⁹².

Kriitikot ovat todenneet, että ihmisten pyytäminen kuluttamaan vähemmän ilmaston vuoksi on "tappiollinen taistelu"⁹³. Avainsanaksi muodostuukin, miten pystytään tekemään käänne nk. vahvaan kestäväan kulutukseen, jota ilman kohtuutaloutta on mahdoton saavuttaa. Kestävän kulutuksen lähestymistapa katsoo kulutuksen ja markkinoiden rahallisten arvojen ulkopuolelle ja painottaa ei-aineellisten tekijöiden panoksia "hyvään elämään". Lisäksi se ei huomioi ihmisiä vain suhteessa heidän (supistettuun) yhteiskunnalliseen rooliinsa kuluttajina, vaan kansalaisina, ja hyväksyy kulutuspäätösten sosiaaliset ulottuvuudet. Kestävä kulutusnäkökulma kiinnittää täten huomiota aktiviteetteihin, kuten vaihtotalouteen naapurien kesken tai yhdyskuntatyöhön, joissa pyritään lisäämään ihmisten hyvinvointia sosiaalisten rakenteiden ja niiden dynamiikan kautta.⁹⁴

Tutkijoiden mukaan kestävän kulutuksen näkökulman avulla pystytään käsittelemään liiallisesta kulutuksesta, resurssien käytön erittäin epäsymmetrisestä sosiaalisesta jakautumisesta, ja nykyisen kasvumallin normatiivisista perusteista – etenkin teknologiaoptimismista – johtuvia ydinhaasteita. Kestävän kulutuksen potentiaali riippuu arvojen muutoksesta eli kohtuutalouden yhteiskunnallisesta hyväksyttävyydestä. Kestävän kulutuksen tutkimus ja hallinta voivat vahvistaa argumentteja kohtuutalouden puolesta ja päinvastoin. Tutkijat näkevät myös kansalaisyhteiskunnan ohella hallitusten roolin keskeisinä muutoksenteijoinä. Yksilöllä on usein rajallisesti mahdollisuutta muuttaa olennaisia rakenteita ja yhteiskunnassa on myös vapaamatkustuskannustimia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö vapaaehtoista lähestymistapaa pitäisi arvostaa. Tutkimus onkin nyt suuntautunut etenkin järjestelmätason uudistuksiin, sen sijaan että tarkasteltaisiin lähinnä ulkoisten kustannusten sisällyttämistä hintoihin tai muita vastaavia markkinoinnin perinteisiä näkökulmia.⁹⁵

---

⁹⁰ Jackson 2009, 112-115.

⁹¹ Kaivo-oja ym. 2014.

⁹² Lehtonen, 2017; D'Alisa ym., 2015.

⁹³ Horowitz, 2022.

⁹⁴ Lorek & Fuchs, 2011; 2019; Manzini & Jégou, 2003; Liegey, 2021.

⁹⁵ Lorek & Fuchs, 2011; Cosme ym. 2017.

Kiinnostavaa on myös uusien sukupolvien kulutuskäyttäytymisen muutospotentiaali suhteessa sosiaalisiin ja ekologisiin kysymyksiin. Niin kutsutut milleniaalit ja Z-sukupolvi eroavat toisistaan eri tavoin, mutta yksi asia heitä yhdistää: merkittävä ja koko ajan kasvava taloudellinen vaikutusvalta. Näiden kahden ryhmän tausta on kuitenkin erilainen. Milleniaalien (1980–1995 syntyneiden) nuoruusvuosina teknologia kehittyi ja kansainvälistyvä kauppa kasvatti entisestään ihmisten kulutusmahdollisuuksia ja materialistista hyvinvointia.⁹⁶

Sen sijaan Z-sukupolvi (1996-2010 syntyneet) on kasvanut globaalien epävakauden maailmassa. Heidän tulevaisuuttaan varjostavat epävarmuus ja erilaiset uhkakuvat, kuten ilmastonmuutos ja turbulentti työelämä. Juuri tämän sukupolven edustajat ovat kriittisiä ja läpinäkyvyyttä vaativia kuluttajia. Onkin todettu, että tulevaisuuden menestyjiin lukeutuvilla yrityksillä on kyky huomioida tämä kuluttajaryhmä ja ratkoa ongelmia yksilön arjen tasolta aina planeetan hyvinvointiin.

Mutta sitten nousee Alfa-sukupolvi (2011 eteenpäin syntyneet), josta muodostuu maailmanhistorian suurin, teknologiakeskeisin, vaurain ja myös hedonistisin sukupolvi. Alfat ovat tottuneet navigoimaan infoähkyn parissa ja suodattamaan mainonnan pois. Alfoja puhuttelee vastuullinen kuluttaminen: he osaavat ”kotiaktivisteina” kyseenalaistaa perheensä kulutusvalintojen kestävyys ja vaatia esimerkiksi kierrätystä. Iso-Britanniassa tehdyn tutkimuksen mukaan jopa 40 prosenttia 6–14-vuotiaista koki, että heidän vastuullaan on pelastaa planeetta. Lisäksi jopa 61 prosenttia on huolissaan ilmastonmuutoksesta. Myös tassa-arvoon liittyvät kysymykset ovat tälle sukupolvelle entistä tärkeämpiä. Näin ollen heistä odotetaan maailman muuttajia sekä ekologisessa että sosiaalisessa merkityksessä.⁹⁷

Alfat ovat historian suurin ja vaurain sukupolvi.

Mitä merkitystä näillä uusilla sukupolvilla voisi sitten olla kohtuutalouden toteutumisen kannalta? Yhteiskunnallisen tiedon vahvistuminen ympäristö- ja ilmastokriisistä ja sosiaalisesta yhdenvertaisuuden tarpeesta ovat kohtuutalouden mukaista ekososiaalisen sivistyksen⁹⁸ kasvua. 2030-luvulle tultaessa myös alfat saavuttavat aikuisiän Z-sukupolven perässä, ja elävät todennäköisesti entistä turbulentimmassa maailmassa. Samalla he kokevat tekoälyn kanssa jo ”yhteistä arkea”. Digitaalisen ajan voimistumisen myötä – ja etenkin kehittyvien maiden kasvavassa, laajassa alfa-sukupolvessa – yhdeksi kriittiseksi tekijäksi nousee kulutus uuden digiajan teknologioiden ja energian käytön kysymyksenä: miten tämä kokonaisuus tulee rakentumaan ratkaisevasti materiaalien uusiokäyttöön ja elinkaareltaan kestävämpiin tuotteisiin – miten päästään vahvaan kestäväan kulutukseen ja tuotantoon? Dataliikenteen energiankulutuksesta on jo nyt tullut ilmastohaasteen ydinkysymys.⁹⁹

Kehittyvä taloushybridi?

Tarvittavat muutokset elinkeinoelämässä ovat kohtuutalouden yksi haastavammista osa-alueista. Tässä yhteydessä joudutaan esittämään vaikeita kysymyksiä ja etsimään niihin konkreettisia vastauksia, kuten esimerkiksi seuraavasti:

- » Mitkä organisaatiomuodot ovat eniten kohtuutalouden kanssa yhteensopivat?
- » Mitkä käytännöt katsotaan kohtuutalouden liiketoimintaan sopiviksi?
- » Mitkä nk. vihreän kasvun tai vihreän siirtymän organisaatiot ovat kohtuutalouden mukaisia?
- » Millä eri tavoin yritysten toimintaa tullaan sääntelemään tai ohjaamaan? Miten yritysvastuun käsitteet ja käytännöt (ESG ym.) sopivat kohtuutalousajatteluun, tai miten yritysvastuun käsite muuttuu?
- » Minkälaisia tukimuotoja ja investointeja tarvitaan?

⁹⁶ Lukkari, 2019.

⁹⁷ Jha, 2020; McKinsey 2023; Kyllönen, 2021.

⁹⁸ Ks. Kallio, 2023.

⁹⁹ Launonen, 2020.

Eri yhtiömuotojen muutoksen sopivuutta kohtuutalouteen tai talouslaskubisnekseen on spekuloitu seuraavasti¹⁰⁰:

1. Yhtiöt, jotka tähtäävät toimintansa lopettamiseen edustaisivat kaikkein radikaaleinta talouslaskuajattelun tyyppiä. Tällöin ne toimisivat perusperiaatettaan eli voiton tavoittelua vastaan ja omaan konkurssiinsa tähtäävä yritys voi myös rikkoa lakia.
2. Yhtiöt, jotka tähtäävät ekologisesti kestävämmän yritystoiminnan ostamiseen ja alasajoon tai uudistamiseen, vaikuttaisivat järkevämmältä vaihtoehdolta ensimmäiseen verrattuna.
3. Yhtiöt, jotka toimivat bisneksessä, jossa ei niin haitallinen kasvu on mahdollista (esim. uusiutuva energia, ympäristöystävällinen teknologia, viestintä, koulutus, terveydenhoito), voisi nähdä edustavan sovinnaisempaa – muttei ongelmatonta – tyyppiä.
4. Yhtiöt, jotka tällä hetkellä tekevät ympäristön kannalta vahingollista bisnestä, mutta joilla on hyvät mahdollisuudet kehittyä paremmiksi ja kestävämmiksi toimijoiksi, edustavat myös edellisen kaltaista tyyppiä.

Näin ollen kohtuutaloutta lähimpänä olisivat tyypit 3 ja 4. Lisäksi toimenpiteet tulisi koordinoita yhteen toimiviksi kokonaisuuksiksi. Toisaalta pitäisi myös huomioida tai ehkäistä tämmäntyyppisen talousohjauksen ei-toivotut ja mahdollisesti negatiiviset sivuvaikutukset (ao. aloilla): miten ratkaista tilanteet, jos ja kun työttömyys kasvaa sekä verokertymä vähenee.¹⁰¹

On esitetty, että myös voittoa tavoittelevat yritykset voivat eräillä ehdoilla ja omalla toiminnallaan supistaa toimintaansa kestävälle tasolle. Tueksi tarvitaan valtion talouspoliittista ja lainsäädännöllistä ohjausta.¹⁰² Kohtuutaloudessa yhtäällä vähennetään ympäristölle haitallista liiketoimintaa, toisaalla tuetaan esimerkiksi tuotteiden elinkaarta pidentävien innovaatioiden tai uusien kiertotalousekosysteemien tekemistä. Tätä voidaan ohjailla juuri lainsäädännön ja tukirahoituksen toimin.

Kohtuutaloudessa toimii jo erilaisia yhteiskunnallisia yrityksiä, jotka pyrkivät toiminnassaan sekä tuottamaan taloudellista arvoa että ratkaisemaan sosiaalisia ja ekologisia kysymyksiä. Eri maissa yhteiskunnalliset yritykset ovat vaihtelevasti osa talouden ja yhteiskunnan toimintaa. Ne operoivat usein välittäjänä markkinoiden, kansalaistoiminnan ja julkisen sektorin välillä.

Viime vuosina yhteiskunnallisten yritysten ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden näkökulma on vahvistunut. Työ- ja elinkeinoministeriö on julkaissut Yhteiskunnallisten yritysten strategian (2021). Myös Euroopan unioni on pyrkinyt vahvistamaan yhteiskunnallisten yritysten asemaa osana eurooppalaista talous- ja yhteiskuntamallia.¹⁰³

Lisäksi EU:n muutkin toimet vahvistavat osaltaan kohtuutalouden perustaa. Valmisteilla olevan uuden yritysastuulain odotetaan toteutuessaan mullistavan liiketoimintakäytännöt, joilla Euroopassa toimivat yritykset ostavat tuotteita ja palveluita kehittyvistä maista. Yritysastuulaki parantaisi paikallisten työntekijöiden oikeuksia ja vähentävän ympäristöriskoksia. Laki koskisi erityisesti suuryrityksiä, mutta myös sellaisia pieniä ja keskisuuria yrityksiä, jotka toimivat ”riskipitoisilla” aloilla. Näitä ovat muun muassa maa- ja metsätalous, tekstiiliteollisuus sekä kaivannaisteollisuus.¹⁰⁴

Kohtuutalouden keskeisiä toimintoja ovat yhteisötalouden vanhoja ja uusia muotoja edustavat käytännöt kuten osuuskunnat ja -pankit sekä jakamistalous. Siinä jaetaan esimerkiksi työtilaa, ajoneuvoja, työkoneita ja vaatteita niitä vuokraamalla tai käyttämällä muutoin kollektiivisesti.

Organisaatioiden maantieteellinen sijainti ja toimintaympäristö nähdään yhdeksi kriittisimmiksi tekijöiksi, eli kohtuutalouden liiketoimintakäytäntöjä tulisi pohtia suhteessa jokaiseen sijaintiin ja paikkaan. Kyse on ympäristöön ja sosiaalisiin tekijöihin liittyvästä vastuusta:

¹⁰⁰ Lehtonen 2018, ks. Lehtonen & Vartiainen 2021.

¹⁰¹ Emt.

¹⁰² Emt.; D’Alisa ym. 2015.

¹⁰³ Nieminen, 2023.

¹⁰⁴ <https://eurooppatiedotus.fi/2023/05/11/valmisteilla-oleva-yritysastuulaki-herattaa-kysymyksiä/> (10.6.23)

”Jotta liiketoiminta olisi syvällisen muutoksen toimintaa [...] on sen tunnustettava sijaintinsa ja paikkansa ainutlaatuisuus sekä se, että yritys on osa laajempaa olemassaolon verkkoa. Se, mikä voi toimia yhdessä paikassa, ei välttämättä toimi toisessa [...] Kohtuutalouden liiketoimintakäytäntö edellyttää niiden etsimistä, jotka voisivat hyötyä (esimerkiksi jätteiksi katsotuista) resursseista paikallisesti ja johdonmukaisesti.”¹⁰⁵

Esimerkiksi käytettyä metallia eri paikoista hyödyntävistä yrityksistä, ”kaupunkikaivoksista”, on todettu, että ne ovat tulevaisuuden liiketoiminnan voittajia. Sekundäärisen metallin tehokkaamman kierrätyksen hidasteena ovat vielä metallin ongelmat lainsäädännössä ja tutkimusinnovaatioita koskevassa rahoitusjärjestelmässä. Tällä hetkellä kierrätysmetallit ”vuotavat” nopeasti ulos Suomesta globaalin kaupan piiriin ja eurooppalaisissa kodeissa uinuu valtavat määrät käytöstä poistettua elektroniikkaa, jota hyödyntämällä voitaisiin vähentää painetta uusiin metallikaivoksiin.¹⁰⁶

Maailmantalous on saattanut alkaa jo siirtyä talousparadigmojen välillä: vanhasta talouskasvuajattelusta on siirrytty nyt vihreään kasvuun ja edelleen muutos ylittää kohtuutaloutta ilmentäviin tapahtumiin. Tässä muutoksessa avainasemassa ovat sijoittajat, jotka ovat kiinnostuneita käyttämään pääomaansa rakennemuutoksen katalysoimiseen ja tukemaan kohtuutalouteen sopivia yrityksiä.¹⁰⁷

Investoinnit käsittävät laajan joukon toimintoja ja perinteisen sijoittamisen (osakkeet, rahastot jne.) rinnalle on noussut vaikuttavuussijoittaminen, jossa investoinnit kohdistuvat ratkaisuihin sosiaali- ja ympäristöaloilla. Vaikutussijoittamisesta edetään askel pidemmälle kohtuutaloussijoittamisessa, joka edellyttää sijoittajien panosta sellaiseen talouteen, joka operoi sosiaalisella perustalla ja ekologisen katon tai rajojen sisällä, eli niin kutsutussa donitsitaloudessa.¹⁰⁸ Koska kohtuutalous hylkää kasvun itseisarvonsa vuoksi, mutta vaatii silti sosiaalisesti ja ympäristöllisesti vaikuttavaa kasvua joillakin alueilla, on ehdotettu, että sekä vaikutus- että kohtuutaloussijoittamisella on roolinsa kohtuutaloudessa.¹⁰⁹

On selvää, että monet sijoittajat tulevat vastustamaan kohtuutalousajatusta. Heidän on vaikeaa nähdä miten se voisi edustaa elinvoimaista talousratkaisua, ja miten he voisivat saada investoinneilleen vastinetta. Kohtuutalouden kannattajat puolestaan näkevät, että kohtuutalouteen investoiminen on tulossa rationaaliseksi valinnaksi.¹¹⁰

On kuitenkin ennakoitu, että jos vihreän kasvun lupaukset eivät toteudu, energiaa ja luonnonresursseja intensiivisesti hyödyntävät yritykset eivät joko saa, tai sitten menettävät, niin kutsutun sosiaalisen (toimi)lupansa. Kansalaiset pyrkisivät aikaansaamaan tilanteessa muutosta osto-, työllistymis-, äänestys- ja sijoitustoimien kautta. Tämä voisi tapahtua nopeastikin, vuosikymmenen sisällä, joten on täysin mahdollista, että **alamme pian nähdä kehittyvän hybridin vihreän kasvun ja laskun [ts. kohtuutalouden] talousmekanismeja.** Investoinnin kohtuutalouden kehityshankkeisiin nähdään olevan pragmaattinen valinta, joka tarjoaa monipuolisuutta, valinnaisuutta ja kestävyyttä mahdolliselle kulttuuri-muutokselle kohti uusia taloudellisia kriteerejä. Sijoittajat, jotka tunnistavat nämä muutokset ajoissa ja ymmärtävät riskit, voivat myös saada aivan uudenlaisia etuja.¹¹¹

---

¹⁰⁵ Nesterova, 2022. Oma käänös.

¹⁰⁶ Myllylä, 2022.

¹⁰⁷ Globaalin kohtuutalouden investoinnin eroista globaalin kasvutalouden investointeihin verrattuna, ks. Wilkings & Murphy, 2021, 30-31.

¹⁰⁸ Donitsitalouden malli perustuu tasapainoon ihmisten välttämättömien tarpeiden ja planeetan rajojen välillä. Mallin kehitti englantilainen taloustieteilijä Kate Raworth, joka myös puhui Beyond Growth 2023-konferenssissa.

¹⁰⁹ Wilkings & Murphy, 2021, 31; ks. Jackson, 2009, 161-165.

¹¹⁰ Wilkins & Murphy, 2021, 31.

¹¹¹ Emt., oma korostus.

Vipuvaikutuksia ja kysymyksiä

”Voit olla samaa tai eri mieltä kohtuutalouden ennusteen ja -diagnoosin kanssa, mutta et voi kiistää, että ne herättävät hankalia kysymyksiä, joita meillä ei ole enää varaa sivuuttaa”.¹¹²

Yksi tapa tuoda kohtuutalousajattelu lähemmäksi on tarkastella maita, joissa on käytännössä sovellettu kohtuutalousideaa. Useimmat esimerkit on esitetty globaalin etelän maista (esim. Costa Ricasta), mikä tekee ideoiden soveltamisen meillä haastavaksi. Siksi korostetaan, että kohtuutalouden muodostaminen ei voi perustua identtiseen malliin.

Myös joitakin globaalin pohjoisen valtioita on nostettu esimerkiksi kohtuutaloudelle tyypillisistä elementeistä. Muun muassa Alankomaista on todettu, että sen hallituksella on yleinen proaktiivinen asenne, jonka mukaan halutaan toimia ennen kuin uhkakuvat realisoituvat ja katastrofit tapahtuvat. Kanadalle on puolestaan tehty hitaan ja pysähtyneen kasvun skenaarioita, minkä perusteella on muodostettu politiikkasuosituksia.¹¹³ Tämän julkaisun puitteissa kansainvälisiä tapauksia ei esitellä enempää, vaan niitä tuodaan esille tulevissa raporteissa.

Kohtuutalouden strategiassa voidaan hyödyntää systeemijattelua ja ennakoida erilaisten kehitysehdotusten välisiä yhteyksiä. Tätä varten on muodostettu työkalupakkeja, joita edustaa esimerkiksi kausaalisilmukkakaavio. Se auttaa visualisoimaan, kuinka järjestelmän eri muuttujat ovat toisiinsa syy-seuraussuhteessa kytkeytyneinä.

”Huolimatta siitä, että kestävyyskysymyksiin keskitytään niin tieteessä kuin politiikassakin, ihmiskunta on edelleen pitkälti kestävämmällä kehityspoluilla. Osittain tämä johtuu siitä, että kestävyystiede ei pysty käsittelemään kestävyuden perimmäisiä syitä. Donella Meadowsin ideoihin pohjautuen väitämme, että **monet kestävä kehityksen interventiot kohdistuvat erittäin konkreettisiin, mutta pohjimmiltaan heikkoihin viipusteisiin (eli käyttämällä väliintuloja, jotka ovat helppoja, mutta joilla on rajallinen potentiaali muutosten muuttamiseen). **Siksi on kiireellisesti keskityttävä vähemmän ilmeisiin, mutta mahdollisesti paljon tehokkaampiin toiminta-alueisiin.**”¹¹⁴**

**Alammeko kohta nähdä
kehittyvän hybridin
vihreän kasvun ja
kohtuutalouden kesken?**

¹¹² Kallis, ym. 2018, 189 (oma käänös)

¹¹³ Victor, 2008, 169-190; Suomessa Rinteen hallituksen ohjelmaa on arvioitu kohtuutalouden näkökulmasta, ks Mannonen, 2019.

¹¹⁴ Abson, ym., 2017, oma käänös ja korostus.

Kestävämpään yhteiskuntaan (kuten esimerkiksi kohtuutalouteen) pyrittäessä olisikin syytä kohdistaa muutos vipuvaikutuksen kolmeen pääalueeseen: ihmisten yhdistämiseen luontoon, instituutioiden uudelleenjärjestelyyn sekä tiedon luomiseen ja käytön uudelleenarviointiin.¹¹⁵

Kun tieto ja ymmärrys ilmastonmuutoksen ja ympäristökriisien syistä ja seurauksista on kasvanut, on kirkastunut ajatus siitä, etteivät elinkelpoiset olosuhteet eivätkä nykyisenkaltaiset taloudelliset toimet tule säilymään ilman hallitusten todellista suunnanmuutosta ja sen mukaisia toimia.¹¹⁶

Kohtuutalousidean soveltamiseen on nähty sisältyvän seuraavanlaisia riskejä¹¹⁷:

- » Kohtuutalous muodostuu vain uudeksi kulutuksen ja tuotannon tavaksi, jossa puhutaan nk. kasvun jälkeisestä ajasta ja "win-win" -ratkaisuista.
- » Keskitytään vakaan tilan talouteen ja siinä biofysikaalisiin tekijöihin (etenkin bio- ja kiertotalous), samalla kun vältellään vaikeita, radikaaleja poliittisia ja sosiaalisia kysymyksiä.

Kiertotalouskaan ei ole lopullinen ratkaisu. Kierrätettävätkin materiaalit päätyvät lopulta jätteeksi, jota on vaikea hyödyntää. Näin ollen tarvitaan uudenlaista taloutta, joka lähtökohteisesti minimoi materiaalien ja energian käyttöä.

Taulukossa 1. esitetään kohtuutalouteen siirtymiselle yksityiskohtaisempia kysymyksiä (soveltaen Videira ym, 2014). Osa kysymyksistä vaikuttanee varsin mahdottomilta, ellei absurdeilta, mutta kohtuutalousidean kannattajat painottavat luovan ajattelun merkitystä nykytilanteen sekä instituutioiden kyseenalaistamisesta ja vaihtoehtojen etsinnässä – etenkin kun kyse on pitkään vallinneiden rakenteiden ja systeemien haastamisesta. Taulukossa 2. on puolestaan hahmoteltu kohtuutalousohjelman pohjaa.

Taulukko 1. Kysymyksiä kohtuutalouden keinoista

Pääaiheita	Yleiset kysymykset
Raha ja valuutat	Tulisiko vaihtoehtoista rahajärjestelmää kehittää kohtuutalouden saavuttamiseksi ja miten? Pitäisikö euroalueesta/EU:sta erota?
Uudet rahoituslaitokset	Miten luottolaitoksia pitäisi muuttaa kohtuutalouteen siirtyessä?
Osuus- ja yhteisötalous, yritykset ja yhtiöt	Mitkä ovat vaihtoehdot kollektiiviselle tuotantotoiminnalle, rajoitetulle voittoorganisaatiolle? Millaisia voittoa tavoittelemattomia malleja voidaan kehittää ja miten? Millä (uusin) perustein yrityksiä tuetaan/diskriminoidaan?
Omistusoikeudet	Miten uudistaa omistusoikeuksia julkisen ja yksityisen sektorin välisen kuilun ulkopuolella? Mitä omistusoikeuksia ja instituutioita on kohtuutaloudessa? Miten vahvistaa paikallista / kollektiivista omistusta?

Kohtuutalousidean tärkein tehtävä on auttaa päättäjiä ymmärtämään uhkakuvia, joihin jatkuva talouskasvu johtaa ja osoittaa hallitusten vastuu suunnasta, johon yhteiskuntia ollaan viemässä pitkällä aikavälillä.

Menestyksessä kohtuutalous riippuu siitä, ovatko hallitukset valmiita ottamaan vastuuta ja tekemään hyvin vaikeita valintoja.

Lorek & Fuchs 2011

¹¹⁵ Emt.

¹¹⁶ Mynett 2011.

¹¹⁷ Demaria, ym. 2013.

Pääaiheita	Yleiset kysymykset
Työnjako	3-päiväinen työviikko? Miltä koti- ja vapaaehtoistyö ja palkat näyttävät kohtuutalousyhteiskunnassa? Pitäisikö työ määritellä uudelleen?
Uusien infrastruktuurien moratoriot	Mitä hankkeita pitäisi rajoittaa tai kieltää; missä ja miten? ¹¹⁸
Mainonta	Pitäisikö mainontaa rajoittaa, miten ja millä perusteilla? Minkä organisaation toimivaltaan kuuluisi?
Luonnonvarojen etsintä	Mitä taloudellispoliittisia välineitä voidaan käyttää, jotta luonnonvaroja ei tarvitse käyttää loppuun, vaan ne jäävät varannoiksi? Miten tehdä näistä välineistä tehokkaita?
Nollajäte	Millä kaikilla keinoilla voidaan minimoida jätteen syntyminen eri toiminnoissa?
Vedenkulutus	Kuinka voidaan vähentää vedenkulutusta (todellista ja virtuaalista ¹¹⁹) globaalissa pohjoisessa 25 prosenttiin sen nykyisestä tasosta?
Asuminen	Miten yhteisöllistä ¹²⁰ asumista voidaan lisätä ja ottaa enemmän käyttöön tyhjiä tiloja?
Uudet teknologiat	Ovatko uudet teknologiat työkaluja vähentämiseen vai Pandoran lippaita resurssien kulutukseen? Kuinka siirtää tutkimusta kasvuhakuisista teknologioista säästäväisyyden ja jakamisen innovaatioihin? Mikä on digitalisaation rooli (esim. resurssien käyttö tai yhdenvertaisuus)?
Perustulo ja tulokatto	Miten perustulo voidaan poliittisesti toteuttaa kaikille? Miten uudistaa verotusta ja muita politiikkoja siten, että suurituloisille asetetaan yläraja?
Yhteiskunnan metabolismi ja siirtymät	Mitä tiedämme aiemmista laajoista sosioekologisista muutoksista, jotka ovat merkityksellisiä kohtuutalouteen siirtymisen yhteydessä?
Kaupungit	Miltä kohtuutalouden kaupungit näyttävät? Miten kohtuutaloutta voi suunnitella kaupunkitilaan?

¹¹⁸ Vrt. esim. Pirkanmaalla nk. Puskiaisten oikaisun 185 miljoonan euron moottoritiehanke toisi vain 4 minuutin ajansäästön ja samalla menetettäisiin arvokkaita virkistysalueita.

¹¹⁹ Esim. ruokaan kulutettu vesi.

¹²⁰ Esim. intersukupolviset asuntolat.

Pääaiheita	Yleiset kysymykset
Agroekologia, elintarvikeomavaraisuus	Missä määrin paikallisesti tuotetulla luomuruoalla voidaan ruokkia väestö? elintarvikeomavaraisuus Miten tuottajien, kauppojen ja asiakkaiden suhteet muuttuvat?
Kansainvälinen kauppa	Pitäisikö maailmanlaajuista kauppaa rajoittaa kohtuutalouden vuoksi ja jos niin, mitä kauppaa ja miten? Miten suomalaisyritysten asema muuttuisi? Yritysvastuun kysymykset.
Sijoitukset	Miten ja missä rajoittaa kotimaisia ja ulkomaisia haitallisia investointeja sekä lisätä hyödyllisiä investointeja? Valintakriteerit?
Osallistava/suora demokratia	Millaisia nk. syvän demokratian muotoja on kohtuutalouden yhteiskunnassa?
Poliittiset strategiat	Mikä on poliittisten puolueiden, yhteiskunnallisten liikkeiden ja ammattiliittojen suhteellinen rooli kohtuutalouden ideoiden muodostamisessa vallitsevaksi yhteiskunnan tilaksi? Mitkä olemassa olevat puolueet tai liikkeet voivat omaksua ajatuksen kohtuutaloudesta ja lähteä viemään sitä eteenpäin?
Väestötiede	Pitäisikö väestönkasvua hillitä? Jos niin, miten ja missä tämä vapaaehtoinen lasku voisi tapahtua? Miten maahanmuuttoon suhtaudutaan? Miten kohtuutalouden keinoilla voidaan vastata väestön ikääntymiseen?
Demilitarisointi	Minkälaista rauhantyötä, etenkin jos geopoliittinen tilanne on kiristynyt? Miten puolustusvoimien teollisuussektori voi osaltaan vähentää? Armeijan suuret CO2-päästöt. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan näkökulmat. Ilmaston ja ympäristön muutosten uhat.
Energia	Millaisia uusiutuvia energialähteitä on saatavilla? Onko energiankulutuksen vähentäminen parempi strategia siirryttäessä uusiutuviin energialähteisiin kuin nopea siirtyminen niihin fossiilisten polttoaineiden avulla ¹²¹ ? Miten tapahtuu oikeudenmukainen siirtymä? Kuka omistaa ja mitä?

¹²¹ Fossiilisia polttoaineita käytetään edelleen uusiutuvan energian prosesseissa.

Pääaiheita	Yleiset kysymykset
Ympäristöoikeudenmukaisuus ja köyhien tilanne	Miten taakanjako ja kompensatiot hoidetaan? Miten ehkäistään konflikteja? Kuinka toteuttaa kohtuutaloutta ei-länsimaaisissa yhteyksissä ja mistä löytyy liittolaisia globaalissa etelässä? Mikä asema rooli kehitysyhteistyöllä on kohtuutaloudessa?
Sosiaaliturva ja eläkkeet	Kuinka varmistaa eläkkeet kohtuutalouslyhteiskunnassa? Kuinka käsitellä mahdollisia sukupolvien välisiä intressiristiriitoja?
Ihmisen luonto, sivistys	Mitä tiedetään evoluutiobiologian, antropologian, kulttuuritutkimuksen ja sosiologian ihmiskäsityksistä, jotka ovat relevantteja kohtuutaloudelle? Miten näitä lähestymistapoja hyödynnetään? Ekososiaalisen sivistyksen merkitys?
Koulutus	Mikä on opetuksen ja koulutuksen rooli kriittisessä talouskeskustelussa? Miten koulutuksessa käsitellään kasvun kysymystä? Miten kohtuutaloutta tulisi opettaa?
Makrotaloudelliset mallit	Voidaanko erilaisia polkuja kohtuutalouteen mallintaa ja simuloida, ja miten? Mitä BKT:n tilalle? Pitäisikö kestävä siirtymisen edistystä kohtuutalouteen mitata, ja miten?
Kohtuutalous ja vakaa valtiontalous	Kuinka nämä kaksi ehdotusta ja yhteisöä voivat tehdä enemmän yhteistyötä? Mitkä ovat erot ja yhtäläisyydet?

Taulukko 2. Kohtuutalouden politiikkaohjelman alustavia suunnitteluvaiheita

1. AJOITUS:

Milloin olisi oikea ajankohta nostaa kohtuutalousidea poliittisille areenoille? Onko nousu- vai laskukausi otollisin? Miten kriisit nostetaan lähtökohdaksi?

2. TOSIASIAT/PERUSTELUT:

Pitääkö tieteen asiantuntijoiden tuloksia ja uskottavuutta tukea heidän tekemissään tilanneanalyysissä ja politiikkasuosituksissa? Miten päätöksentekijöiden tiedon ja ymmärryksen tasoa nostetaan kestävyyskysymyksistä?

3. PRIORISOINTI:

Mistä lähdetään liikkeelle, mitä otetaan mukaan: mitkä kysymykset tärkeimpiä ratkaista ja mitkä tulevat niiden jälkeen? Mikä sopii Suomeen?

4. MUUTOSTARPEEN ANALYYSI:

Mitkä olemassa olevat käytännöt ja rakenteet sopivat kohtuutalouteen ja mitä pitää muuttaa? Mitä tarvitaan eri tasoilla ja mistä luovutaan?

5. KAUSAALISILMUKAT:

Miten sektorit toimenpiteineen heijastuvat muihin ja minkälaisia keskinäisriippuvuuksia esiintyy ja muodostuu? Alueelliset tai sosiaaliset kytkennät?

6. VIPUVAIKUTUS:

Mitkä ovat niitä painavia avaintemoja perusteluineen, joilla kohtuutaloustajattelu saadaan sisään poliittiseen keskusteluun? (vrt. kohta 3).

7. KUMPPANIT:

Mitkä tahot politiikassa, tieteessä, järjestöissä ja yhteiskunnallisissa liikkeissä pyydetään mukaan keskusteluihin? Mitkä teemat ovat yhteisiä intressejä yli puoluerajojen?

8. KONKRETIA, OSALLISUUS JA KIELI:

Millä tavoin keskustelu ja toiminta saadaan kansalaisten piiriin? Avaintoimijat? Ekososiaalisen sivistyksen merkitys?

Taulukko 3. Jatkotutkimusaiheita

Pohdittavaksi teoreettiseen ja empiiriseen tutkimukseen¹²²:

- » Miten kasvuidea näkyy ja toistuu kyseenalaistamatta tavallisena vallitsevana tapana toimia arjen eri käytännöissä?
- » Missä kaikissa institutionaalisissa tilanteissa kasvuretoriikka ilmenee ja miten? (esim. eduskunta)
- » Miksi resurssien käyttö lisääntyy palvelupohjaisissa talouksissa?
- » Miksi absoluuttista talouden ja ympäristövaikutusten irtikytkentää esiintyy niin vähän?
- » Miten ja millä ehdoin, perustulo, vihreät verotus tai investointien uudelleensuunnittelu voivat toimia ja mahdollistaa talouksien selviytymisen ilman kasvua?
- » Miten olemassa olevat kollektiivit ja yhteisötaloudet kumoavat nk. kuvitteellisen (talous)kasvun jokapäiväisten käytäntöjensä kautta ja miten ja millaisissa olosuhteissa niiden kokemuksia voidaan skaalata ylöspäin?
- » Miksi ja miten menneet sivilisaatiot ja yhteiskunnat selvisivät ilman kasvua?
- » Miten digitalisaatio, automaatio ja tekoäly a) avaavat tai b) rajoittavat mahdollisuuksia kohtuutalouteen siirtymiseen? Mitä vaikutuksia niillä on tuotantoresurssien yhteiskunnan läpimenoa ts. aineenvaihdunnan kannalta?
- » Miten 'kasvua' voidaan määritellä ja rakentaa uusin tavoin? (esim. uudet hyvinvoinnin mittarit).
- » Miten talouspuhetta voidaan demokratisoida?
- » Mitä on hyvä elämä ja hyvinvointiyhteiskunta 2030-luvun Suomessa, ja ketkä sen määrittelyyn ja suunnitteluun osallistuvat? Miten kohtuutalous sopii hyvinvointiyhteiskunnan tilaksi?
- » Alueellisten, monialaisten "kohtuutalouselaboratorioiden" tai alustojen perustaminen maaseudulle, kaupunkeihin ja välialueille?
- » Millaista voisi olla suomalainen kohtuutalous; mitkä olisivat sen poliittisia kärkiä?
- » Miten muut parhaillaan tapahtuvat systeemiset muutokset kestävyysmurroksessa korreloivat kohtuutalousohjatteluun kanssa ja mikä olisi kohtuutalousideasta nousseiden strategioiden kontribuutio uuden tiedon tuottamisessa? Entä missä asioissa esiintyy ristiriitaisia näkemyksiä?

¹²² Soveltaen Kallis, 2018, 187-189, Kallis, ym., 2018.

4. Lopuksi: Kohtuutalouden haasteita ja mahdollisuuksia

[---] ”ei yksikään kansa, ei suurinkaan, voi toivoa ratkaisevansa omia pulmiaan, jos maapallon systeemiä uhkaavat ongelmat jäävät selvittämättä”.

Yllä olevan varoituksen antoi jo puoli vuosisataa sitten miljoonia myynyt ja ympäristökirjallisuuden klassikoksi muodostunut Rooman klubin Kasvun rajat-raportti (s. 11). Sen mukaan jatkuva talouskasvu ja luonnonvarojen ylikulutukset johtaisi väajäämättä ympäristötuhoon, ellei kehityksen suunta muutu. Raportti myötävaikutti myös kohtuutalousidean syntymiseen.

Nyt 2020-luvulle tultaessa tieteellisen tiedon määrä on räjähtänyt, ja on pystytty hahmottamaan selkeämmin planeetan kokonaistilaa sen eri osajärjestelmien kautta. On myös osoitettu, että huolimatta teknologisista hyppäyksistä etenkin energiantuotannon ja kiertotalouden kohdalla, luonnonvarojen hyödyntäminen kiihtyy entisestään ja planeetan kantokyvyn rajat paukkuvat.

YK:n globaalin kestävän kehityksen Tulevaisuus on nyt -raportin¹²³, mukaan, kestävyysmurros voidaan toteuttaa maailmanlaajuisesti kuuden systeemisen polun kautta. Siihen kuuluu muiden muassa kestävä ja oikeudenmukainen talous. Vaikka monet kohtuutalousajattelun edustajat eivät allekirjoitakaan YK:n kestävän kehityksen polkuja, kestävä ja oikeudenmukainen talous päämääränä on kuitenkin sama.

Suomen Kestävyyspaneelin puheenjohtajan ja pääsihteerin¹²⁴ mukaan,

”Suomen on lähivuosina otettava suuria askeleita kohti kestävyysmurrosta. Yhteiskuntien on irtauduttava fossiilisten polttoaineiden käytöstä, leikkettava ylikulutusta ja suojeleva luonnon monimuotoisuutta. Jotta muutos onnistuisi, päätösten vaikutuksia tulisi tarkastella paljon nykyistä pidemmällä aikavälillä. Se vaatii päätöksentekokäytännöiden uudistamista.”

Kirjoittajat huomioivat, että menestyneen yhteiskunnan tavoin Suomi on luonut joukon rakenteita ja mekanismeja suojelemaan hyviksi koettuja toimintatapojaan. Mutta nyt, kun toimintaympäristö on muuttunut, nuo samat rakenteet ja mekanismit vaikeuttavat uusien toimintatapojen omaksumista.

Kirjoittajat esittävätkin YK:n raportin pohjalta ehdotuksen tulevaisuuden Suomen valtionhallinnon ministeriöjärjestelmän uudelleenjärjestelyllä, jolla se kykenisi vastaamaan paremmin kestävyysmurroksen haasteisiin: nykyisten 12 ministeriön sijaan olisi kuusi kestävyysmurrosministeriötä sekä niiden yläpuolella lainsäädännön johdonmukaista toteutusta koordinoiva pääministeriö. Ensimmäiset kolme kestävyysmurrosministeriötä olisivat talouden uudistamisen ministeriö, planeettaministeriö sekä hyvinvointi- ja mahdollisuusministeriö, jotka kaikki keskittyisivät ihmisten toimintaan ja päätöksenteon ohjaamiseen. Kolme muuta ministeriötä vastaisivat suurimmasta osasta yhteiskunnan materiaalivirroista, niin sanotut materiaalivirtaministeriöt: energiamurrosministeriö, ruokaturvaministeriö sekä alue- ja kaupunkimurrosministeriö.

Yllä olevat ehdotukset ministeriön tason muutoksissa muistuttavat osin kohtuutalousajattelun keinovalikoimaa, jossa oli esitetty kestävyysmurrosta koordinoiva erityinen ministeriö.

Johtopäätöksenä voi todeta, että kohtuutalousajattelun vahvuus on siinä, että se huomioi tieteen tuomat realiteetit ja pyrkii myös etsimään nykyisestä kehityssuunnasta tietä ulos eri keinoin. Sen sijaan kohtuutalousajattelun haasteena on, miten se pystyy julkisesti kyseenalaistamaan vallitsevan talousjärjestelmän ja sen logiikan, sekä varsinkin tarjoamaan konkreettisia vaihtoehtoja ja innostaa debatteihin yhteiskunnan eri tasoilla.

Tällä hetkellä kohtuutalouskeskustelut tapahtuvat kuitenkin vielä pääosin tutkijoiden

¹²³ <https://sdgs.un.org/gsdrgsdr2019>

¹²⁴ https://www.kestavuuspaneeli.fi/blog_post/kuuden-ministerion-malli-pelastaisi-kestavyysmurroksen/

ja kansalaisaktivistien parissa, joskin toukokuisen Euroopan parlamentissa järjestetyn Beyond Growth 2023 -konferenssin voi nähdä vahvistaneen kohtuutalousidean asemaa. Miten siis kohtuutalousidea konkreettisine esimerkkeineen avataan punnittavaksi päättäjille ja kansalle?

Tarvitaankin hyvin taustoitettua, julkista dialogia uusista talousmalleista ja niiden soveltamisesta Suomen olosuhteisiin. Kenties alamme nähdä ensiksi vihreän siirtymän ja kohtuutalouden hybridimallin muodostumisen.

LÄHTEET

- Abson, D.J., Fischer, J., Leventon, J.** et al., 2017, "Leverage points for sustainability transformation", *Ambio* 30–39. <https://doi.org/10.1007/s13280-016-0800-y> (2.2.2023)
- Alaja, A.**, Mikä ihmeen degrowth? Johdatus kasvukritiikin uuteen aaltoon, Kalevi Sorsa -säätiön julkaisuja 4(2011), WS Bookwell Oy, https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/sites/807/2012/07/KSS_Degrowth_web.pdf (15.12.2022)
- Alexander, S.**, haastattelu, [The Conversation Weekly, 28.10.2021, Degrowth: why some economists think abandoning growth is the only way to save the planet – podcast \(theconversation.com\)](https://www.theconversation.com/podcast/2021/10/28/degrowth-why-some-economists-think-abandoning-growth-is-the-only-way-to-save-the-planet) (29.12.2022)
- Ariès, P.**, 2005, *Manifeste pour une décroissance equitable*, Golias Eds.
- Asara, V., Otero, I., Demaria, F. & Corbera, E.**, 2015, "Socially sustainable degrowth as a social–ecological transformation: repoliticizing sustainability", *Sustainability Science* 10 (2015), 375–384 <https://doi.org/10.1007/s11625-015-0321-9> (4.4.2023)
- Barlow, N., Regen, L., Cadiou, Chertkovskaya, E.** et al., eds, *Degrowth & Strategy*, Mayfly Books <https://mayflybooks.org/wp-content/uploads/2022/07/Degrowth-n-Strategy-2022.pdf> (13.4.2023)
- BIOS**, 16.4. 2021, "Miksi puhe irtikytkennästä on hankalaa?" <https://bios.fi/puhe-irtikytkennasta/#sdfootnote1sym> (2.6.2023)
- Buch-Hansen, H. & Nesterova, I.**, 2023, "Less and more: Conceptualising degrowth transformations", *Ecological Economics*, Vol. 205, <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2022.107731> (10.5.2023)
- Bull, R.**, 9.3.2023. "Degrowth in a Green-Growth World", *Steady State Herald*, <https://steadystate.org/degrowth-in-a-green-growth-world/> (2.3.2023)
- Burkhardt, C., Schmelzer, M. & Treu, N.**, eds, 2020, *Degrowth in Movement(s): Exploring Pathways for Transformation*, Zer0.
- Cosme, I., Santos, R. & O'Neill, D.W.**, 2017, "Assessing the Degrowth Discourse: A Review and Analysis of Academic Degrowth Policy Proposals", *Journal of Cleaner Production* 149 (April): 321–34. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.02.016> (9.2.2023)
- D'Alessandro, S., Cieplinski, A., Distefano, T., & Dittmer, K.**, 2020, "Feasible alternatives to green growth", *Nature Sustainability* 3, 329–335, <https://www.nature.com/articles/s41893-020-0484-y> (3.1.2023)
- D'Alisa G, Demaria F, Kallis, G.**, eds, 2015, *Degrowth: A Vocabulary for a New Era*, Routledge.
- Daly, H.**, 1977, *Steady-State Economics. The Economics of Biophysical Equilibrium and Moral Growth*, Freeman.
- Demaria, F. & Latouche, S.**, 2019, "Degrowth", teoksessa *Pluriverse: A Post-Development Dictionary*, Kothari, A., et al., eds, 148–50. Tulika Books & Authorsupfront.
- Demaria F., Schneider F., Sekulova F. & Martinez-Alier J.**, 2013, "What is Degrowth? From an activist slogan to a social movement", *Environ. Values* 22(2)191–215, <https://www.jstor.org/stable/23460978> (8.3.2023)
- Dietz, R. & O'Neill, D.**, 2013, *Enough Is Enough. Building a Sustainable Economy in a World of Finite Resources*. Routledge.
- Drews, S. & Antal, M.**, 2016, "Degrowth: a "missile word" that backfires?" *Ecological Economics*, Vol 126, <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2016.04.001> (10.4.2023)
- Dunlap A., Søyland, LH. & Shokrgozar, S.**, 2021, *Debates in Post-Development and Degrowth: Volume 1*. Tvergastein, https://www.researchgate.net/publication/354059751_Debates_in_Post-Development_Degrowth_Volume_1 (11.3.2023)
- Duverger, T.**, 2020, "Degrowth: the history of an idea", <https://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/material-civilization/transnational-consumption-and-circulations/degrowth-history-idea> (4.3.2023)

- EEA**, 2021, Growth without economic growth, <https://www.eea.europa.eu/publications/growth-without-economic-growth/growth-without-economic-growth> (1.2.2023)
- Fitzpatrick, N., Parrique, T. & Cosme, I.**, 2022, "Exploring degrowth policy proposals: A systematic mapping with thematic synthesis", *Journal of Cleaner Production* 365: 132764. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.132764> (30.4.2023)
- Fournier, V.**, 2008, "Escaping from the Economy: The Politics of Degrowth", *International Journal of Sociology and Social Policy*, 28(11/12), 528-545, DOI: [10.1108/01443330810915233](https://doi.org/10.1108/01443330810915233) (6.5.2023)
- Harvey, D.**, 2008, Uusliberalismin lyhyt historia, Vastapaino.
- Hickel, J.**, 18.4.2022, <https://twitter.com/jasonhickel/status/1515977499393638404> (4.1.2023)
- Hickel, J.**, 2020, "What does degrowth mean? A few points of clarification", *Globalizations*, <https://doi.org/10.1080/14747731.2020.1812222> (10.3.2023)
- Hickel, J. & Kallis, G.**, 2019, "Is Green Growth Possible? New Political Economy" 25: 469-486, <https://doi.org/10.1080/13563467.2019.1598964> (1.4.2023)
- Hirvilammi, T. & Bhatia, R.**, 29.5.2023, "Kasvun tuolle puolen", <https://www.ecowelfare.fi/2023/05/29/kasvun-tuolle-puolen/> (30.5.2023)
- Hoffren, J.**, 21.3.2023, <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2023/gloaali-kestavan-kehityksen-indikaattorikokoelma-on-lahes-valmis/> (5.6.2023)
- Horowitz, J.**, 2022. "Degrowth: A dangerous idea or the answer to the world's biggest crisis?", *CNN Business* 15.11.2022. <https://edition.cnn.com/2022/11/13/economy/degrowth-climate-cop27/index.html> (3.1.2023)
- Houtbeckers, E.**, 2022, "Ekofeministinen kohtuutus ja ekososiaaliset kriisit", *Poliittinen Talous*, 10(2), 66–88. <https://doi.org/10.51810/pt.111959> (14.4.2023)
- Ilmastopaneeli** 25.5.2022, "Maankäyttösektorin nettoielua on vahvistettava kiireellisesti", <https://www.ilmastopaneeli.fi/tiedotteet/maankayttosektorin-nettoielua-on-vahvistettava-kiireellisesti/> (30.12.2022)
- IMF Staff Discussion Notes**, 2015. Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1513.pdf> (1.6.2023)
- Jackson, T.**, 2009, Hyvinvointia ilman kasvua. Rajallisen planeetan taloustiede, HS-kirjat.
- Jackson, T. & Victor, P.A.**, 2021, "Confronting inequality in the "new normal": Hyper-capitalism, proto-socialism, and post-pandemic recovery", *Sustainable Development* 29(3), 504-516. <https://doi.org/10.1002/sd.2196> (7.4.2023)
- Jameson, F.**, 2003, "Future City", *New Left Review*, 21(May-June), 65–79, <https://newleftreview.org/issues/ii21/articles/fredric-jameson-future-city> (14.1.2023)
- Jha, A.K.**, "Understanding Generation Alpha", preprint, 2020, https://www.researchgate.net/publication/342347030_Understanding_Generation_Alpha (4.6.2023)
- Johnsen, C.G., Nelund, M., Olaison, L. & Sørensen, B.M.**, 2017, "Organizing for the post-growth economy", *ephemera* Vol. 17(1), 1-21, https://www.researchgate.net/publication/318791889_Organizing_for_the_post-growth_economy (10.1.2023)
- JYU.Wisdom community**. Planetary well-being. *Humanit Soc Sci Commun* 8, 258 (2021) <https://doi.org/10.1057/s41599-021-00899-3> (13.5.2023)
- Järvensivu, T. & Järvensivu, P.**, blogi, <http://www.degrowth.fi/p/yhteisty.html> (12.12.2022).
- Kaivo-oja, J., Vehmas, J. & Luukkanen, J.**, 2014, "A Note: De-Growth Debate and New Scientific Analysis of Economic Growth", *Journal of Environmental Protection* 5, 1477-1481. <http://dx.doi.org/10.4236/jep.2014.515140> (11.1.2023)
- Kallio, K.P.**, 20.3.2023, "Ylisukupolvinen ympäristökansalaisuus yhteiskunnan selkärangan", <https://www.versuslehti.fi/kriittinen-tila/ylikukupolvinen-ymparistokansalaisuus/> (3.6.2023)
- Kallis, G.**, 2018, *Degrowth*, Agenda Publishing, <https://doi.org/10.2307/j.ctv5cg82g> (3.4.2023)
- Kallis, G., Kostakis, V., Lange, S., Muraca, B., Paulson, S. & Schmelzer, M.**, 2018, "Research on degrowth", *Annual Review of Environment and Resources* 2018 43:1, 291-316, <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-102017-025941> (1.5.2023)
- Kansallinen metsästrategia 2035** (KMS2035), <https://mmm.fi/kms> (12.5.2023)

- Kaul, S., Akbulut, B., Demaria, F., et al., 2022,** "Correction: Alternatives to sustainable development: what can we learn from the pluriverse in practice?" *Sustain Sci* 17, 2647, <https://doi.org/10.1007/s11625-022-01225-9> (9.5.2023)
- Kerschner, C., 2010,** "Economic de-growth vs. steady-state economy", *Journal of Cleaner Production* 18, 544–551, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2009.10.019> (28.2.2023)
- Komatsu, H., Rappleye, J. & Uchida, Y., 2022,** "Is happiness possible in a degrowth society?", *Futures*, Vol. 144,103056, <https://doi.org/10.1016/j.futures.2022.103056> (15.2.2023)
- Korkman, S., 2022,** haastattelu, Talous ja humanismi, Futucast, <https://www.youtube.com/watch?v=ZtdUpDRhSLU> (26.2.2023)
- Korhonen, J., 2020,** Miten rakentaa iskunkestävää ja vastustuskykyistä Suomea? (Maaseudun Sivistysliiton Ajatuspaja Alkion julkaisuja 1/2020, uudistettu 2022), https://ajatuspajaalkio.fi/wp-content/uploads/sites/2/2022/06/Miten_rakentaa_iskunkestavaa_raportti_22_verkko.pdf (28.12.2022)
- Krähmer, K., 2022,** Degrowth and the city, 26:2-3, 316-345, DOI: [10.1080/13604813.2022.2035969](https://doi.org/10.1080/13604813.2022.2035969) (30.3.2023)
- Kyllönen, H., 2021,** "Markkinointimaailmassa kohistaan nyt alfa-sukupolvesta", <https://parcero.fi/blogi/markkinointimaailmassa-kohistaan-nyt-alfa-sukupolvesta/> (2.6.2023)
- Latouche, S., 2010,** Jäähvyäiset kasvulle, Into Kustannus.
- Latva-Pukkila, A., 2015,** Kohtuutalouden ratkaisut. Suomen luonnonsuojeluliitto, https://www.sll.fi/app/uploads/2018/10/Kohtuutalous_webversio.pdf (10.12.2022)
- Launonen, P., 15.6.2020,** "Dataaliikenteen energiankulutus on ilmastohaasteen ydinkysymys", <https://tieke.fi/dataaliikenteen-energiankulutus-on-ilmastohaasteen-ydinkysymys/> (4.5.2023)
- Lehtonen, A., 2022,** "Kadonnutta hiilinielua etsimässä", blogikirjoitus 27.6.2022 <https://www.luke.fi/fi/blogit/kadonnutta-hiilinielua-etsimassa> (16.2.2023)
- Lehtonen, T., blogi, 18.4.2017,** "Investoinneilla talouslaskuun", <https://blogs.uwasa.fi/ajatusyhteys/2017/04/18/investoinneilla-talouslaskuun/> (14.5.2023)
- Lehtonen, T. & Vartiainen, T., 2021,** "Kestävän kehityksen tietojärjestelmä: talouslaskun ja nettopositiivisuuden kaksintaistelu", teoksessa Laakkonen, M., toim., Informaatioteknologian filosofia, etiikka ja digitalisoitunut yhteiskunta, 338-356. SoPhi, 146, Jyväskylän yliopisto, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8804-3> (3.4.2023)
- Liegey, V., 2021,** "What do we produce, and why?", *Le Monde diplomatique*, <https://mondediplo.com/2021/10/14degrowth> (13.3.2023)
- Lorek, S. & Fuchs, D., 2019,** "Why only strong sustainable consumption governance will make a difference", teoksessa Oksana Mont, eds., *A Research Agenda for Sustainable Consumption Governance*, 19-34, Edward Elgar Publishing. DOI: [10.4337/9781788117814.00010](https://doi.org/10.4337/9781788117814.00010) (1.5.2023)
- Lorek, S. & Fuchs, D., 2011,** "Strong sustainable consumption governance – precondition for a degrowth path?" *Journal of Cleaner Production* 38, 36–43, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2011.08.008> (1.5.2023)
- Luke, uutinen 21.12.2022,** "Selvitys: Metsien kasvun aleneman syyt ja uusien kasvihuonekaasuinventaarion tulosten vaikutukset Suomen metsien vertailutason saavuttamiseen kaudella 2021–2025." <https://www.luke.fi/fi/uutiset/selvitys-metsien-kasvun-aleneman-syyt-ja-uusien-kasvihuonekaasuinventaarion-tulosten-vaikutukset-suomen-metsien-vertailutason-saavuttamiseen-kaudella-20212025> (28.4.2023)
- Lukkari, S., 2019,** Milleniaalien jälkeen aikuistuu Z-sukupolvi. Joko tunnet tulevaisuuden kuluttajat? <https://www.dagmar.fi/trendit/milleniaalien-jalkeen-aikuistuu-z-sukupolvi-joko-tunnet-tulevaisuuden-kuluttajat/> (4.6.2023)
- Mannonen, M., 2019,** Degrowth-aate poliittisella pelikentällä. Sisällönanalyysi pääministeri Antti Rinteen johtaman hallituksen hallitusohjelmasta degrowth-käsitteen valossa. Pro gradu -tutkielma, yhteiskuntapolitiikka, Jyväskylän yliopisto, <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juyu-202003042266> (5.1.2023)
- Manzini, E. & Jégou, F., 2003,** "Sustainable Everyday: Scenarios of Urban Life". Edizioni Ambiente, <https://www.strategicdesignscenarios.net/sustainable-everyday-book/> (13.5.2023)
- Meadows, D.H., Meadows, D.L., Randers, J. & Behrens, W.W., 1972,** Kasvun rajat. Tammi.
- McGrath, C., 2007,** "Framing lobbying messages: defining and communicating political issues persuasively", *J. Public Aff.* 7, 269–280, <http://dx.doi.org/10.1002/pa.267> (7.1.2023)

- McKinsey**, 20.3.2023, "What is Gen Z?", <https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-gen-z> (7.6.2023)
- Myllylä, S.** "Kaivoksia kaupunkihin", Suomen Kuvalehti 4.1.2022, <https://suomenkuvalehti.fi/politiikka-ja-talous/sahkoautobuumi-sytyttaa-kaivosriitoja-metallien-kysynta-paisu-ratkaisu-voi-loytya-kaupunkikaivoksista/> (3.2.2023)
- Mynett, A.**, 2011, Lessons of climate change, stories of solutions. The Netherlands: Innovative technology. Bulletin of the Atomic Scientists 67:1, 51–55, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1177/0096340210393886?journalCode=rbul20> (11.3.2023)
- Nesterova, I.**, 2022, "Business of deep transformations: How can geography contribute to understanding degrowth business?", Geography and Sustainability. <https://doi.org/10.1016/j.geosus.2022.03.004> (16.3.2023)
- Nieminen, A.**, 2023, "Johdanto: Yritykset sosiaalisten ja ekologisten pulmien ratkaisijoina", teoksessa Kostilainen, H., & Nieminen, A., toim., Yhteiskunnallinen yritys. (Diak Työelämä 31). Diakonia-ammattikorkeakoulu, 5-8.
- Nummi, H.**, "Taloutta on katsottu pitkään yksipuolisesti, mutta muutos on tulossa – Feministinen talous nostaa hoivan keskiöön", Maailman Kuvalehti, 8.3.2023. <https://maailmankuvalehti.fi/2023/1/piikat/taloutta-on-katsottu-pitkaan-yksipuolisesti-mutta-muutos-on-tulossa-feministinen-talous-nostaa-hoivan-keskioon/> (9.3.2023)
- Ollila, M.**, 2010, "Saatteksi", teoksessa Latouche, S., 2010, Jäähvähäiset kasville, Into Kustannus, 5-6.
- Paddison, L.**, 2023, "Murderers' and 'criminals': Meteorologists face unprecedented harassment from conspiracy theorists", CNN 27.5., <https://edition.cnn.com/2023/05/27/world/meteorologists-conspiracy-harassment-abuse-climate-intl/index.html> (30.5.2023)
- Parrique, T.**, 2019, The political economy of degrowth. Economics and Finance. Université Clermont Auvergne [2017–2020]; Stockholms universitet. DOI: [10.13140/RG.2.2.33452.82568](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.33452.82568) (2.5.2023)
- Pelli, P.**, 2022, "Tutkijatähti: Suomen nieluromahdus on osa "erittäin huolestuttavaa" globaalia trendiä." Helsingin Sanomat 4.2.2022, https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009362247.html?fbclid=IwAR3V3eT0UmAWy4CJII_74VKV4ARh0Nw8qJVUUODGTGpf7qXh-OOKZf2aobE (10.12.2022)
- Rockström, J.**, 2015, "Bounding the Planetary Future: Why We Need a Great Transition," Great Transition Initiative, <http://www.greattransition.org/publication/bounding-the-planetary-future-why-we-need-a-great-transition> (20.12.2022)
- Rockström, J., Steffen, W. & Noone, K.**, 2009, Planetary Boundaries: Exploring the Safe Operating Space for Humanity, 14 Ecology and Society, no. 2 (2009) 10.5751/ES-03180-140232 (11.4.2023)
- Romano, O.**, 2020, "Towards a Society of Degrowth", Routledge.
- Schmelzer, M.**, 2015, "The growth paradigm: History, hegemony, and the contested making of economic growthmanship", Ecological Economics 118, 262–271, <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2015.07.029> (5.4.2023)
- Schmelzer, M., Vansintjan, A. & Vetter, A.**, 2022, The Future is Degrowth: A Guide to a World Beyond Capitalism, Versobooks.
- SLL, Suomen luonnonsuojeluliitto**, "Kova luonto" -podcast, vieraana ympäristöministeriön ilmastoyksikön johtaja Outi Honkatukia, 28.2.2023, <https://www.sll.fi/2023/02/28/kova-luonto-haitalliset-tuet/> (2.6.2023)
- Spangenberg J.H.**, 2009, "The growth discourse, growth policy and sustainable development: two thought experiments", J Clean Prod, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2009.07.007> (15.4.2023)
- STT tiedote** 8.5.2023, <https://www.sttinfo.fi/tiedote/kestavyyspaneeli:-iskunkestavassa-suomessa-tiedetaan-miten-paatokset-vaikuttavat-hyvinvointiin-ja-ymparistoon?publisherId=69820064&releaseId=69977381> (10.6.2023)
- Sumner, A., Ortiz-Juarez, E., & Hoy, C.**, 2020, "Precarity and the pandemic: COVID-19 and poverty incidence, intensity, and severity in developing countries", WIDER Working Paper 2020/77, <https://www.wider.unu.edu/publication/precariety-and-pandemic> (2.4.2023)
- Swyngedouw, E.**, 2014, "Depoliticization ('the political')", teoksessa D'Alisa G., Demaria F. & Kallis G., eds, Degrowth: a vocabulary for a new era. Routledge.
- Tilastokeskus**, katsaus 14.12.2022, "Kasvihuonekaasupäästöt vuonna 2021 pienessä nousussa", <https://www.stat.fi/julkaisu/cktlf0i203azm0a519to5exzc> (20.4.2023)

- Toivonen, T. & Bjurström, E.**, 2022, "Metsäministeri Kurvinen ei lämpene metsähakkuiden vähentämislle, vaikka hiilinielukadosta voi koitua miljardien lasku Suomelle", YLE uutiset 21.12.2022, <https://yle.fi/a/3-12686139> (30.4.2023)
- Touati, M.**, 7.8., 2020. "Le choix de la décroissance de l'économie serait voué à l'échec". <https://www.capital.fr/entreprises-marches/le-choix-de-la-decroissance-de-leconomie-serait-voue-a-lechec-1374884> (7.6.2023)
- Trantas, N.**, 2021, "Could "degrowth" have the same fate as "sustainable development"? A discussion on passive revolution in the Anthropocene age", Journal of Political Ecology 28(1), 224-245, <https://doi.org/10.2458/jpe.2362> (22.4.2023)
- Ulvila, M. & Pasanen, J.**, 2010, Vihreä uusjako. Fossiilikapitalismista vapauteen, Like.
- Vaden, T., Lähde, V., Majava, A., Toivanen, T., Eronen, J. T., & Järvensivu, P.**, 2019, "Onnistunut irtikykentä Suomessa?", Alue Ja Ympäristö, 48(1) 3–13. <https://doi.org/10.30663/ay.76338> (30.3.2023)
- Van den Bergh, J.C.J.M.**, 2011, "Environment versus growth – A criticism of "degrowth" and a plea for "a-growth", Ecological economics, Vol.70 (5), 881–890, <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2010.09.035> (19.1.2023)
- Vetter, A. & Vansintjan, A.**, 2022, The Future is Degrowth. A Guide to a World beyond Capitalism. Versobooks.
- Victor, P.A.**, 2011, Growth, degrowth and climate change: A scenario analysis, Ecol. Econ. Vol. 84, 206–212, <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2011.04.013> (13.1.2023)
- Victor, P.A.**, 2008. Managing without Growth: Slower by Design, Not Disaster. Edward Elgar.
- Videira, N., Schneider, F., Sekulova, F. & Kallis, G.**, 2014, "Improving understanding on degrowth pathways: An exploratory study using collaborative causal models", Futures, Vol 55, 58–77, <https://doi.org/10.1016/j.futures.2013.11.001>.
- Walker, C.C., Druckman, A. & Jackson, T.**, 2021, "Welfare systems without economic growth: A review of the challenges and next steps for the field", Ecological Economics 186: 107066., <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107066> (11.1.2023)
- Wilkins, J. and Murphy, B.**, 27.4.2022, Investing in Degrowth. Funding the transition to a new economy. The Wellbeing Economy Alliance., <https://weall.org/investing-in-degrowth> (1.6.2023)